

БЪЛГАРСКИ ТУРИЗЪТ

Година XVII.

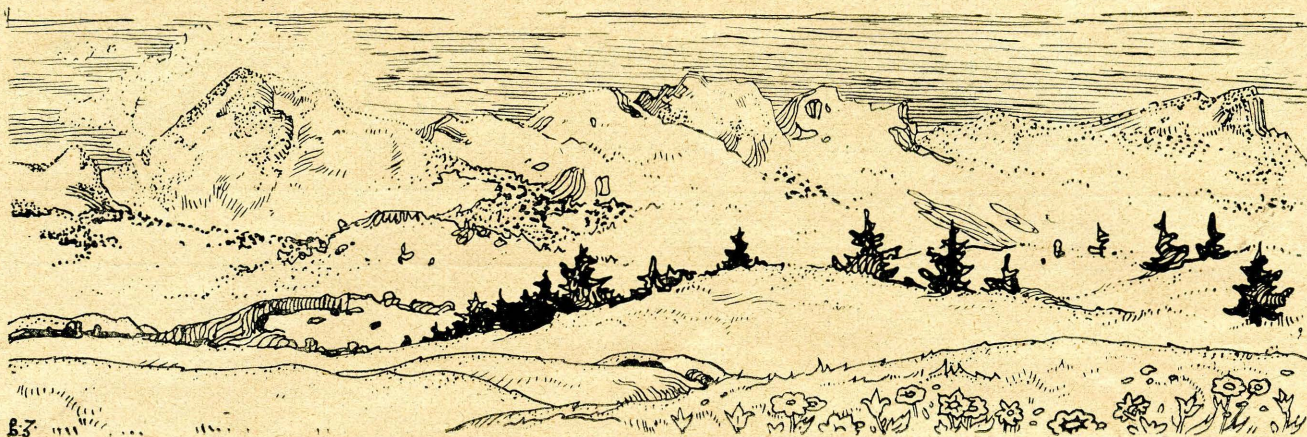
Юний — 1925.

Книга 6

Акв. Василь Захариев

РИЛА — ПОГЛЕДЪ КЪМЪ МАНЧУ

Василь Захариев

КЪМЪ ЛЪТОВИЩЕ

(ОТЪ СОФИЯ ДО УСТОВО)

Азъ се съмнявамъ, че може нѣкога, преди хиляди години, да съмъ живѣлъ подъ кожата на нѣкой суръ еленъ, който е гледалъ очудено божия свѣтъ отъ нѣкоя далечна морава или пъкъ е тичалъ като стрела презъ девствени лѣсове, когато е зървалъ окото на своя врагъ-човѣка, — макаръ че въ чертитѣ на тия, които срещамъ по улицитѣ и мегданитѣ на града, съзираамъ току-речи всички представители на животинския свѣтъ, особно когато съмъ зле настроенъ.

Но че у менъ тече кръвта на моитѣ диви пра-дѣди, живѣли въ китни долини край рѣки и потоци, между тъмни гори и стрѣмни скали, това е за менъ несъмнено. И тая кръвъ негли се пробужда у мене сѣка пролѣтъ и властно ме зове навѣнъ, въ природата; и купнежа да преживѣя нѣщо ново, макаръ че времето и опита сж го опровергали толкова пжти, и разочарованието сѣ по-често и по-често ме спохожда съ горчивия си присмѣхъ. И сѣ пакъ, ний винаги жадуваме отъ малко малко поне щастие, което е нѣйде далече отъ насъ и което трѣба да идемъ да потърсимъ . . .

Ето последнитѣ дни преди заминаването, когато се готвишъ за пжтъ и когато сѣ пакъ каточе не ти се ще да се раздѣлишъ съ освоени навици, съ познати лица и мѣста — вѣчното онова противоречие въ човѣшката душа, което кара Шилйонския затворникъ съ тжга да се прощава съ своята келия и съ своя другаръ паяка. Ето и надвечерието на заминаването. Простилъ си се вече съ приятели и познати, но у тебъ още блести погледа на нѣчии черни очи, звучатъ ти нѣчии тихи думи, изговорени съ треперливъ гласъ, и ржката ти е още топла отъ нѣкой ржкостискъ.

Тръгвамъ отъ кжщи въ ранно утро. Улицитѣ сж още пусти, — тукъ-тамъ се мѣркатъ само сънливи лица, които не нарушаватъ сутринната тишина. Файтона ме носи къмъ гарата, очитѣ ми блуждаятъ по голѣмата улица, тѣй многолюдна презъ

деня, тѣй пуста и широка сега. Група ученици съ пера и мастилници отиватъ по „Мария Луиза“, навѣрно зрѣлостенъ изпитъ иматъ. Колко далечни ми се струватъ тѣхнитѣ мисли и тревоги въ тоя часъ! Погледа ми се плъзга край затворенитѣ магазини и се спира на фирмитѣ, които ми обръщатъ внимание съ своитѣ очертания и още повече съ своитѣ названия, кои отъ кои по-чудати. Никога други пжтъ не съмъ се сѣтилъ да ги загледамъ, макаръ че съмъ минавалъ толкова пжти по тая сжщата улица. Чета надеждитѣ, които е влагалъ тамъ бедния човѣкъ, когато е отварѣлъ своето заведение, и които, уви! сж можеби отдавна излѣгани; чета суетността на други, у които се вижда желание да замаятъ минавача съ грѣмки заглавия, заети най-вече изъ чужди рѣчници — Грандъ хотелъ, Венеция, Парижъ Лондонъ. . .

Стигамъ гарата, опушена, мръсна и неприветна, пълна съ пѣстра тѣлпа люде, които се трупатъ за билети или се суятъ да се настанятъ по-скоро въ влака, и ако може, по-добре. И после, малкитѣ хитрости на ония, които сж се вече намѣстили въ купето, да се освободятъ отъ нови пришѣлци, които би ги стѣснили; несмѣлитѣ погледи на ония, които влизатъ и тѣрсятъ мѣсто, но мжчно се решаватъ да нарушатъ спокойствието на ония, които сж се вече разположили и които изглеждатъ да сж като у дома си. Това сж най-вече хора отъ народа, селяни и работници: тѣ най-често изминаватъ затворенитѣ купета и сѣдатъ въ открититѣ, дето имъ се случи.

Имало е по-добри години, когато съмъ си позволявалъ понѣкога да пжтувамъ въ втора класа, но сега предпочитамъ трета . . . И можеби защото човѣкъ е склоненъ да надценява своето, мене се вижда по-интересно да пжтувамъ въ трета класа отколкото въ втора и първа. Наистина, тукъ мирише на потъ, на чесънъ и на какво още не; край тебе често се отъркватъ мазни селски кожуси, но и животъ има; тукъ е народа, непринуденъ и есте-

ственъ, люде, които лесно се сприказватъ и показватъ себе си такива, каквито си сж, а не рѣдко изпжкватъ и дарби, които забавляватъ презъ цѣлото пжтуване съ своитѣ разкази, остроумия и шегѣ. Тукъ всичко се движи, шуми, смѣе се и говори, противно на другитѣ две класи, дѣто виждашъ само важни и надути физиономии, които не смѣешъ да заговоришъ.

Влакътъ пѣхти и тича. Подвижни продавачи отъ време на време отварятъ свойски вратата на купето и на единъ дѣхъ изпѣватъ своята пѣсень; изтънчени просеци влазятъ и важно оставятъ сѣкиму по единъ печатанъ листъ съ нѣкакво стихотворение, което излага тѣхната горчива сжлба и което има цена „колкото обичате“, а после се връщатъ та прибиратъ сжщо тѣй важно левовѣтъ на пжтниците като дължимъ данѣкъ.

Влакътъ лети, колелетата тракатъ. Разговоритѣ сж изчерпани, вестниците прочетени. Вжтре е мръсно и душно: изглежда, че когато се струпатъ много хора на едно мѣсто винаги замърсяватъ. Ала вънъ е природата, която мами окоото съ проститѣ и благородни линии на своята красота, съ своята зеленина, разтлала се вредъ по полето, покатерила се по хълмове, покрила сипеи и дори скали.

Ни прела гора ни ткала, —
сѣ зима болна лежала.
Кѣга ми дойде Гюргевденъ,
сама се гора облекла,
сѣ во зѣлена долама,
сѣ во зѣлено кѣдифе.

Влакътъ фърчи, а ти гледашъ презъ прозореца и се радвашъ и се чудишъ: колко дълго си билъ зарѣнъ, отъ нѣкоя магйосна ржка сѣкашъ, въ затвора на града! И изведнѣжъ, предъ тебъ сега се вести всичкото това велелепие на природата. Дрѣвце се огъва отъ вѣтъра, само и беззащитно, и тебъ се ще да го погалишъ и подкрепишъ; могщъ клонатъ джѣбъ се е зарѣялъ въ полето и прострѣлъ на широко клоне, сѣкашъ повече земя иска да обсеби; стройна и гиздава топола се виши край линията, трепка съ листе и склания върше като въ молитва предъ създателя; и много други дървеса, прѣснати навредъ, стоятъ заковани о земята, и всѣко си има свой особенъ образъ и, кой знай, можеби свои мисли, свои болки и радости. Стоятъ тѣ тамъ сѣкашъ живи сжщества и менъ се иска да се сприкажа съ тѣхъ като съ свои родни братя. Пжтъ се бѣлѣе между нивитѣ, човѣкъ пѣлзи по него, овце пасатъ таме, и свири овчарче съ своята свирка

Влакътъ е миналъ Софийско поле и се промжква по Ихтиманскитѣ възвишения; облѣхналъ го е при Бана-Костенецъ снѣжния Белмекенъ, обвитъ въ мъгла; кимналъ е на Марица, която тукъ е още младаи пѣргава, и въздѣхва най-после свободно при Сарамбей, въ Тракийско равно поле.

Хубаво е полето на пролѣтъ! Когато планинитѣ още се чумерятъ отъ мъгли и дѣждове, полето е вече зелено и засмѣно, и нѣма нищо по-хубаво отъ това, да пжтувашъ по него, не вече въ влакъ, ами

въ лекъ кабриолетъ или пешъ, да гледашъ червенитѣ макове и синьото цвѣте по нивитѣ край пжтя, нищо да не спира погледа ти, зарѣянь въ ширинето, и да се чувствувашъ изгубенъ сѣкашъ въ това море отъ зеленина.

Но ето пакъ Марица, при Пазарджикъ. Колко малко прилича тя на предишната! Понесла широки мжтни вълни, бавна еднообразна, размислена невѣмъ за онова време, когато е скачала като палаво младо момиче съ развѣнни бѣли кждри стремглавъ надолу отъ планинскитѣ висини и отвърщала на слънчевитѣ милувки съ милионъ бисери и диаманти.

Родоп е близо до насъ, показва своитѣ зелени пазви, мами и зове. Ей и Джендемъ тепе, и Бунарджика, които затулятъ Пловдивъ откъмъ западъ.

Пловдивъ! За мене той не е втора столица на България, блѣдо копие на безцвѣтна София. Той е старинния градъ, пропиленъ въ себе си византийската култура, кръстосана после съ турската, и си има своя собствена физиономия. И досега по Джебазъ и Небетъ тепета се катерятъ тѣсни улици, настлани съ калдърѣмъ, затѣмнени отъ голѣми стари кжщи на нѣкогашни аристократи. И досега дебелитъ плесенияли зидове на Хисаръ-капия те облѣхватъ съ лѣха на старината и придаватъ още по-мраченъ видъ на тая частъ отъ града. А на площада Джумая, на пжпа на града, се извишава голѣмата джамия, събрала въ политѣ си редица овощарски дюкенчета, въ които можешъ да се разхладишъ лѣтно време съ сладоледъ, съ превъзходна диня или съ грозде, продавани до скоро отъ турци съ фесове. И други много джамии виждашъ да стърчатъ прѣснати низъ града, повечето съ откъснати глави-минарета отъ време на рускотурската война. Сичко това заедно съ натрупания Марашъ, дѣто живѣятъ най-вече еврей, които, покрай арменци, не много турци и гърци, сж внушително множество и които най-вече се радватъ на прелеститѣ на Бунарджика, придава източна окраска на града.

Но улица Станционна, която води отъ гарата за града, е нова и широка. Тя прорѣзва единъ кварталъ, изникналъ неотдавна и съставенъ отъ по-нови сгради, прилични повече на лѣтни кжщи съ своитѣ широки дворове и градинки, излазя при Военния клубъ, минава площада покрай градината Царь Симеонъ и се изгубва въ навалищата на „главната“, Търговска улица.

Пловдивъ е за менъ юга на България, пѣленъ съ слънце, нѣга и сладострастие. Небето тукъ е по-синьо, цвѣтята по-благоуханни, по-романтични женитѣ и по-омайни погледитѣ.

И особно неговитѣ лѣтни нощи! Презъ деня е тѣй горещо и прашно, че не е да се движишъ много. Затуй пѣкъ, сврѣнъ въ нѣкой хладенъ кжтъ, чакашъ съ нетѣрпение вечерята, да излѣзешъ да дѣхнешъ прохлада. Изкачишъ се на нѣкое тепе и гледашъ предъ тебе широко разтлания градъ съ безброй свѣтлини-очи, или отидешъ къмъ градината, дигнешъ погледъ къмъ звездното небе и се очудвашъ, че е толкова близко, сѣкашъ ще го досегнатъ извише-

нитѣ тополи, тъй много тукъ. Отъ нацѣвѣлитѣ липи въ градината се носи въ въздуха благоухание и те унася въ свѣтли блѣнове, далечъ отъ действителността.

Покатерилъ се по плещитѣ на седемъ тепета, Пловдивъ изглежда отдалечъ като камила, легнала срѣдъ най-широкото и плодородно наше поле. Отъ северъ го гледа Балкана и Срѣдна Гора, отъ югъ се е навдесила Родопа надъ него. И въ продължение на вѣкове чадата на тия двѣ голѣми планини, най-безпокойнитѣ и най-пъргавитѣ, сж идвали да диятъ тука щастие, и тѣ ще сж създали и тукашната българска аристокрация, — че полскитѣ селяни сж се задоволявали да работятъ своята земя, която ги добре възнаграждава. Доскоро Балкана ще е ималъ надмошие, но сега Родопа, която по-рано снабдяваше Пловдивъ само съ работници, е пратила тия, които ще владѣятъ тепърва, голѣмитѣ тютюневи търговци — Куцооглу и Кудооглу. Засилената тютюнева търговия е нарушила предишната идилгия на Станционна улица съ своитѣ грамадни складове, дето намиратъ поминѣкъ хиляди работници. Стария Хаджи Калчо би позеленѣлъ отъ ядъ, да видѣше, какви печалби иматъ новитѣ тия богаташи!

Пловдивъ! Колко спомени и очарования крие и за менъ тоя градъ, въ който протече най-хубавата пора отъ моята младостъ!

*

За да навлѣзешъ отъ тукъ въ Родопа, която е само на два часа отъ града, трѣба да земешъ пѣтя презъ Бѣла-черква, който е по-труденъ, но за гова пѣкъ много по-красивъ, па да слѣзешъ въ Хвойна на главното шосе, или пѣкъ, както правятъ всички пѣтници сега, да идешъ въ Станимака, което отстои на двайсетина километра отъ Пловдивъ и се намира тъкмо на устието на дефилето, което образува реката Чай и по което върви шосето за Чепеларе—Устово. Тоя пѣтъ следвамъ и азъ.

По пѣтя отъ Пловдивъ за Станимака още веднажъ погледа ми блуждае радостно по зеленото поле. Минаваме Орта-ханъ (Срѣднитѣ ханове), дето многобройнитѣ станимашки файтонджии, повечето отъ които сега каратъ не файтони, ами автомобили, се спиратъ на почивка. Вдѣсно, по политѣ на Родопа, сж накацали селата Кукленъ съ манастира Св. Врачъ надъ него, Воденъ, по-горе Яворово.

Стигаме въ Станимака. Горната частъ на града, която се явява предъ очитѣ ти, когато слѣзешъ отъ планината, навѣва тѣжа съ своитѣ овехтѣли-овехтѣли и полуразрушени кѣщи. Но тукъ града се шири сѣ повече и повече къмъ полето и те посреща съ нови сгради. А преди да стигнешъ града, виждашъ цѣлъ кварталъ нови кѣщици, построени отъ бѣгалцитѣ изъ Габрово и Еникѣй (Ксантийско).

Отъ Станимака нагоре пѣтътъ има една неизменна другарка — рѣката Чай. Изпърво, комай на едно равнище съ нея, той минава низко подъ Асеновата крѣпостъ, после селото Бачково и малко следъ него манастирскитѣ чешми съ голѣми чучури, бѣлбу-

каши изобилна студена вода, чардака при дюкенчето и водопада, и пакъ чешми съ бѣлбукащи чучури, старинния манастиръ, голѣма светиня за цѣлия тоя край, и пакъ остава самъ съ рѣката. Прибрала въ себе си много странични рѣки и потоци, тукъ тя се е разлѣла на широко и не бърза тъй много, свършила сѣкашъ по-голѣмата частъ отъ своята работа, изминала по-голѣмата частъ отъ своя пѣтъ.

Дефилето се стѣснява, горитѣ наоколо сж малко и дребни, и погледа се спира най-много на рѣката. Постепено пѣтя се извишава заедно съ леглото на Чая. Стигаме Юговската рѣка, която протича влѣво по още по-тѣсно и стрѣмно дефиле, една пълноводна и мрачна рѣка, която е видѣла дивното Имаретъ-дере и Чилъ-тепе, минала е главолумни бездни, а сега се втича сърдита въ Чая, толкова голѣма комай, колкото е билъ и той до сега.

Вървишъ нагоре още, минавашъ дрипаво селце Нареченъ, въ което не виждашъ ни една варосана кѣща и въ което мислишъ, че никога се нова кѣща не строи, после банята съ нѣколко ханове и хотели край пѣтя, и пакъ гледашъ рѣката. Тя става подива, пѣтя ѝ препречватъ сѣ повече и повече едри камъни. Но скоро шосето се отдалечава отъ нея: предъ насъ е широката котловина между селата Хвойна и Павелско. Гледката е още ясна, прилична на полска: много ниви и ливади, по тѣхъ овощни дървеса, най-вече орѣхи, по-далече джбъ и букъ.

Продължаваме пѣтя между Хвойна и Чепеларе. Минаваме Павелското землище, и дефилето става още по-тѣсно и диво, брѣговетѣ му сж обрасли съ повече гори, рѣката е по-привлекателна. Радвашъ се на нейнитѣ бистри води, които се носятъ плавно надолу, смѣешъ се на нейнитѣ подскочания, услужвашъ се въ нейното потайно бѣлбукане, когато засѣда въ дълбоки сини вировете, дивишъ се на издѣлбанитѣ сѣкашъ отъ човѣшка рѣка бѣли и гладки корита, въ които се нѣжи на слънце. И тогава старитѣ легенди на природния човѣкъ, който е изпълнилъ рѣкитѣ съ русалки, за когото самитѣ тия рѣки сж божества, не ти се виждатъ празни.

Азъ не мога да откъсна погледъ отъ тая чудна красавица, която припка и лудува съ развѣни бѣли кждри, игриво се глези, и пѣе, и се смѣе. И не излизатъ отъ ума ми думитѣ на Хайневата пѣсенъ.

Азъ съмъ принцеса Илза,
живѣя въ Илзенцайнъ;
ела въ двореца мой,
блаженни тамъ ще бждемъ ний.

Глава ти ще обгърна
съсь бистри си вълни,
ти свойтѣ болки ще забравишъ,
грижовно боленъ друже мой!

Въвъ бѣли ми пригрѣдки,
на мойта бѣла грждъ,
ти ще лежишъ и ще блѣнувашъ
за приказно старинно щастие.

И ще те милвамъ и цѣлувамъ,
тъй както милвахъ и цѣлувахъ
любезния ми царъ Хенрихъ,
който е мъртавъ вече.

Но пътя е избѣгалъ много нагоре, и азъ съмъ спасенъ отъ вълшебнитѣ думи на опасната съблазнителка. Погледътъ ми си почива на зелени тонове — спретнати китни млади елови горици и ливади. Успокоява се разтупканото сърце — и тоя пътъ миража на едно неземно щастие ми убегна.

Гледката е вече чепеларска. Вижда се изполинския чалъ надъ Чепеларе, а не следъ много и самото Чепеларе, прѣснало се въ широка котловина около зелени ливади, оградено съ сжщо такива млади елови гори.

Преди да се направи шосето, то бѣше бедно планинско селце, а сега е градче съ широки и прави улици, съ голѣми и хубави здания и — нѣщо рѣдко за такива селища у насъ — съ електрическо освѣтление и канализация. Грамадно училище — каменна сграда, която прилича на казарма — и читалище се издигатъ въ срѣдата на града. Доста голѣмо движение, благодарение на търговията съ дървенъ материалъ и на лѣтовнищитѣ, които идватъ тукъ лѣте, оживѣва тихо-то нѣкога село и му придава изгледъ на градъ.

Отъ петнадесетина години насамъ Чепеларе е едно отъ най-посещаванитѣ лѣтовища. Дойде ли юлий, то се изпълня съ граждани. Граждани пълнятъ кафенета и гостилници денемъ, дигатъ прахъ по главната улица привечеръ, смущаватъ нощта съ серенади. Но за лѣтовище азъ предпочитамъ Чепеларе такова, каквото бѣше, когато нѣмаше още това шосе, което домъкна тукъ, заедно съ материалното благосъстояние, латернажиската врѣва на Станимака, и тихия прелестенъ кжтъ, дето идваха само ония, които знаеха да цѣнятъ неговата красота и целебностъ, изпитали нескѣдитѣ на едно дълго и уморително пжтуване на троми мулета или пешъ, сега е превърнатъ въ суетливо сборище на празни и охолни люде.

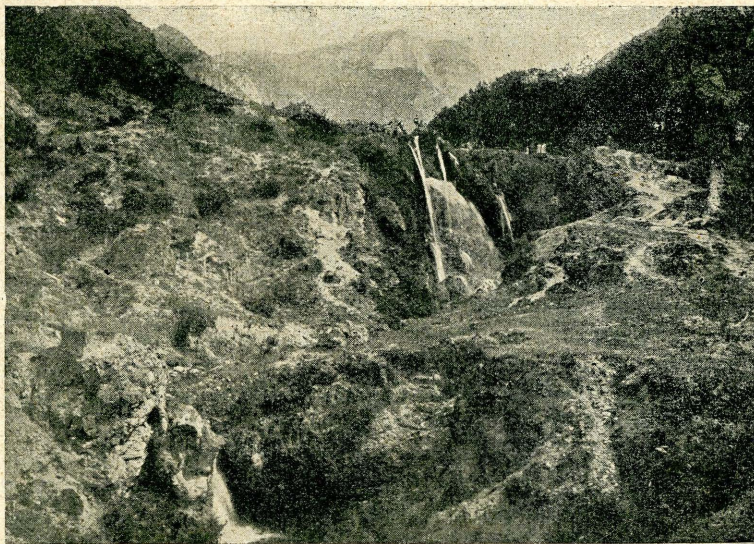
*

Излѣзълъ отъ Чепеларе, пжтътъ върви известно време между широки ливади, обградени съ дълги тънки дръвчета (жарди) — гледка характерна за високитѣ планински села тукъ. Рѣката, раздвоила се подъ селото, прострѣла другия си ржавъ къмъ Широка-лъка, е съвсемъ намалѣла и скоро ще се загуби въ незнайни падини и долчини. Не изминалъ още петъ километра, виждашъ, ливадитѣ се прибралъ близо край рѣката, или се покатерили по брѣговетѣ отъ дветѣ ѣ страни, отдето започва стара елова гора, отъ която построенитѣ долу дѣскорезачници зематъ доволно много жъртви.

Оттукъ започва онова дивно царство на красотата, което се намира около билото на планината, покрай старата турскобългарска граница, обгрѣща Ардашлъ, Карлъкъ, Караманжа и се простира презъ

Роженъ до Имаретъ-дере и Чиль-тепе. Ако заседнешъ въ малкото, ала угледно селце Прогледъ, което се пада влѣво отъ шосето, тамъ дето завива за Устово, и сжщо се посещава отъ лѣтовници, ще можешъ най-лесно да обиколишъ сички омайни кжтове тждева. Оттукъ можешъ да излѣзешъ за единъ часъ на Пампоровото съ неговитѣ грамадни гори и ливади, да се полюбувашъ отъ тамъ на северната частъ на Караманжа съ нейнитѣ красиви скали и да назърнешъ на западъ къмъ Широколжшката котловина или пъкъ да продължишъ по Устовското шосе и да излѣзешъ на Роженъ, грамадна зелена поляна, заградена отъ дветѣ страни съ гора.

Роженъ е известенъ съ сбора, който става тукъ сѣка година на Св. Пантелей (27 юли старъ стилъ)

Водопадъ при Бачковския манастиръ

Фот. Г. Трайчевъ

и който сега се е смалилъ до размѣритѣ, каквито е ималъ нѣкога, преди въ Ахъчелебийско (сега Пашмаклийско) да се основе революционна организация и преди да започнатъ „афери“, преди да има бѣгалци и комити. Че въ тия усилни години именно малкия сборъ, на който идѣли поклонници отъ съседнитѣ само села Дерекъ и Прогледъ, се разрасва въ грамаденъ лѣтентъ панаиръ, събранъ като по чудо въ сърцето на Родопъ, блестяща отъ слънце и кристално чистъ въздухъ. И тоя панаиръ не бѣ направенъ за нѣкоя особна търговия, макаръ че изобилваше съ сергии, въ които се продаваха или нѣща за ядене или пиене, или манифактурни стоки отъ турско, най-вече за подарѣци. Създаде го настойчивата нужда на забѣгналитѣ, законно и незаконно, отъ робската страна българи да се виждатъ съ своитѣ близки, които бѣха останали вжтре, или по-лесно да ги зематъ съ себе си. Тогава, по споразумение между турски и български гранични власти, границата бѣ свободна за три дена, и тѣй Роженъ стана благословено мѣсто, дето заробенитѣ можеха да въздѣхнатъ свободно.

Отъ ранно утро започваше да се точи върволица

народът отъ сички български села на Ахжелебийско, изкупнѣли да видятъ своитѣ близки между ония, които се бѣха стекли отъ далечни села и градове на южна България. И широката поляна, по която се червенѣха постлани мѣстни кичени халища и шалове, по които бѣха прѣснати на паша мулета и коне, дето свирѣха гайди и се пѣха пѣсни, срѣщаше очи, готови по-скоро да плачатъ отколкото да се смѣятъ и радватъ.

Но едва се намѣрили родъ съ родъ, близъкъ съ близъкъ, едва размѣнили първи думи, едва изтрили първи сълзи, и денътъ си отиваше всрѣдъ залисия. Идваше вечеръ, планинска, свежа, ясна и омайна. Отиваха си българитѣ отъ свободнитѣ села отсамъ по домоветѣ, ала ония, които бѣха били дългъ пжтъ до тукъ, не можеха да мислятъ тъй бърже да напуснатъ обѣтованото мѣсто. Събираха се тѣ по-близо, на групи, около голѣми огньове, сѣдаха на братска вечеря, а после, дълго набираната тжга отъ несрѣтни дни, намираше изходъ въ пѣсни, свирни и хора.

Трапезата още не е дигната, бѣклицата, ако не е вече празна, обикаля, и провикватъ се по нетърпеливитѣ:

Яжте и пийте, йолдашларъ,
и добра дума думайте,
съсъ добромъ да са запомнимъ
на тая земя чуждинска.
Чузда е земя прѣтажна,
както е майка мащеха.

Още не свършила тая, други подзематъ :

Сабрали са са, сабрали
на високана планина
голѣмянъ сириянъ да правятъ,
или :

Не ша, майко на султана
вергия да плашамъ . .

И редятъ се нататкъ залегнали дълбоко въ душата думи и мелодии, изпърво тежки и привлечени като плачъ, отпосле, когато хорото се е вече завъртѣло, весели и скокливи. Тѣмъ приглася „шарена“ гайда, безъ която по тия мѣста не става веселба, и която не е писклива като шопската, а издълбоко поема и прави да ечи гората.

И на сърцата отлекваше, утѣха и покой облѣвахъ душитъ.

Полунощъ е превалила, близу сж зори, огньоветѣ мъждѣятъ, повечето отъ сборянетѣ сж заспали кжсъ, но ободрителенъ планински сънь, а младия мѣсець грѣе сѣ тъй ясенъ и свѣтълъ, тъмнитѣ елови гори така вълшебно отсичатъ върше на сребърната му свѣтлина, че не ти се ще да спишъ. И чувашъ, какъ нѣкой самотникъ излива въ пѣсень жалбата на своята копнѣеща душа. . .

А рано сутринята, измръзналитѣ първи се събудили, подклаждатъ загасналитѣ огньове и поставятъ джезвета да си варятъ кафе, на което сж тъй свикнали въ турско.

Отъ Роженъ надолу шосето прави една голѣма извивка, за да избѣгне стрѣмнината, която се спуска до селото Долно Дерекѣ, простнало се на три километра дължина отъ дветѣ страни на дерето, съ което започва Устовското дефиле. Общия изгледъ тукъ е вече другъ : горитѣ намаляватъ ; вмѣсто ела, боръ и по-низко букъ; и вмѣсто Роженскитѣ ливади, скали и камънаци. И затова наивнитѣ българи отъ турско казваха нѣкога, щомъ дойдѣха на Роженъ, че българското се чувствува вече въ самата природа.

Едва изминалъ дълготъ село, отзовавашъ се въ Хупча, дето е оня чуденъ изворъ, отъ който зема най-много си води Бѣла рѣка, единъ отъ притоцитѣ на Арда. Воденици и бичкии, карани отъ неговата вода, обкржжена съ върби, го затулятъ, но минешъ между тѣхъ, излѣзешъ на вадата и виждашъ чудо: въ скалата издълбанъ камененъ басейнъ, и бѣлбука отъ него такава чиста и бистра вода, че, мислишъ, скжпоценни камъни сж блеснали на слънцето. Гледашъ и не можешъ да се нагледашъ. Драго ти е да си потопишъ ржцетѣ, да си напискашъ лицето. Ето, това е езерото, за което народътъ мисли, че има съобщение съ онова езеро, което е надъ Пашмакдж, въ подножнето на Караманджа. И разказватъ:

Тамъ горе, въ ливадитѣ на Караманджа, пасълъ стадо младъ овчаръ. Веднажъ фърлилъ гегата ¹⁾ си да удари вироглава овца, запасла се край езерото, но гегата, въ която било скрито цѣлото богатство на овчаря—сѣ жълти жълтици—паднала въ водата и пропаднала. Минало време. Мала мома отъ Долно Дерекѣ, отишла на Хупча за студена вода, вижда изплавала надъ водата гегата, зема я и я отнася въ кжщи. Минало още време. Овчарътъ е дошелъ да търси своята гегата и намѣрилъ въ кжщата на девойката двойно съкровище: своитѣ жълтици и хубава девойка.

Отъ тукъ до Устово шосето върви безъ качване и слизане сѣ покрай Бѣла рѣка, на която водитѣ сж тъй чисти и бистри — бѣли — както и самия изворъ на Хупча.

Настава страхотна тѣснина, заградена отъ дветѣ страни съ скалисти брѣгове, обрасли тукъ-тамъ съ малки гори, една тѣснина, много удобна за хайдушката пусия и не веднажъ оросявана съ кръвта на убити отъ засада. Тука е билъ убитъ единъ руски офицеръ заедно съ единъ устовски първенецъ по време на рускотурската война. Тука е билъ убитъ после отъ комити и гърка Янко, едничкия грѣхъ на когото е билъ невѣмъ, че, заседналъ отъ дълги години въ Устово като производител на спиртни напитки, залибилъ стройна и гѣвка устовска невѣста, изпратила въ далечна чужбина немилъ съпругъ. А може да е представлявалъ и нѣкакъвъ грѣцки комитетъ, кой знай.

Но опасното мѣсто е останало назадъ. Вече минаваме селото Босотина, покатерено високо по

¹⁾ Голѣма овчарска тояга.

стръмни склонове. Ето воденицата край пжтя, покрила съ брашно дори и своя покривъ; ето ливадитъ край рѣката, покрити съ висока буйна трева, изпъстрена съ безброй цвѣтя.

Устово се още не вижда, но Петровица, она залесенъ връхъ, който бди надъ него като майка надъ дете, се издига насрещу и затваря кръгозора.

Вече съмъ въ устовско землище. Сичко тукъ ми е близко, познато, мило; дишамъ роденъ въздухъ и не бързамъ да стигна скоро, да имамъ време да се нагледамъ на хубавата долина, преди да мина *Гърлото*, тѣсното устие, въ чиито скали се изсече новия пжтъ и преди да блеснатъ предъ очитъ ми бѣлитъ кжщи.

Н. Вранчевъ.

ПЛАНИНАРСТВО И ХИГИЕНА НА СЪРЦЕТО И ДРОБОВЕТЪ

Отъ М. ВАЛТЕРЪ

Всѣки туристъ е изпиталъ на себе си, колко благотворно действува планинарството на дробоветъ и сърцето, но малцина знаятъ, защо и какъ става това и на какво се дължи онова приятно чувство, което ни изпълва въпреки умората при всѣки планински излетъ. Всѣка практическа хигиена трѣбва да има предъ очи на първо мѣсто развитието на силни дробове и здраво сърце. Главнитъ бѣлѣзи на човѣшкото здраве не сж външниятъ видъ, хубавиятъ цвѣтъ на лицето и силно развитата мускулатура, а развиването на вътрешнитъ органи, преди всичко сърцето и дробоветъ, които даватъ отпечатъкъ на нашето самочувствие и ни предпазватъ отъ коварни болести, каквито често съвсемъ неочаквано нападатъ и сломяватъ и хора съ цвѣтушъ външенъ изгледъ.

Между всички упражнения на тѣлото планинарството особено се отличава съ условията, които предлага за развитието на сърцето и дробоветъ. Дробоветъ подновяватъ чрезъ вдишването на кислородъ всичката наша кръвъ. Колкото по-добро е провѣтриването на дробоветъ, толкова по-голяма е печалбата за нашата тѣлесна дееспособностъ и издръжливостъ. При нормално дишане правъ или лежишкомъ дробоветъ провѣтриватъ на всѣко дишане и издишане 500 куб. см. въздухъ. Нормално имаме 15 вдишания и издишания въ минута, или всѣка минута презъ дробоветъ преминаватъ 7.5 литри въздухъ, а за единъ часъ 450 литри. Това е при спокойно дишане стоешкомъ, седешкомъ или лежишкомъ. При продължително спокойно упражнение на тѣлото, напримеръ при равномерно ходене по равно, числото на вдишанията и издишанията въ една минута се повишава отъ 15 на 30, а обемътъ на провѣтрения въздухъ отъ 500 на 1500 куб. см. За една минута значи, въ таквъ случай преминаватъ презъ дробоветъ 45 литри въздухъ, а за единъ часъ 2700 литри.

Съвсемъ друга картина получаваме, когато упражненията изискватъ известно по-чувствително напрежение. Когато се изкачваме нагоре съ тежка раница на гърба и гега въ ржка или се катеримъ на четири крака по стръмни скали и съ налягане на всички сили напредваме метъръ по метъръ, тогава числото на вдишанията и издишанията се качва до 50—60 и повече въ минута. Обемътъ на провѣтрения въздухъ, който не може да надвиши известни

границы, достига тогава до 3700 куб. см., което значи че презъ дробоветъ минаватъ въ една минута 222, а въ единъ часъ 13,320 литри въздухъ.

Съпоставимъ ли дветъ числа, 450 литри при нормално дишане и 13.320 литри при наляганото движение, веднага ще разберемъ грамадната стойностъ на планинарството за дробоветъ, а съ това и за цѣлия организъмъ на човѣка. Наистина, може да се възрази, че и всѣки други спортъ и гимнастика предлага сжщитъ условия. Това е право и доказва голѣмото значение на физическитъ упражнения въобще, и все пакъ тъкмо планинарството има известни преимущества предъ всички други тѣлесни упражнения. Гимнастикътъ, особено катато се упражнява на закрито, па даже и на градското игрище, прокарва презъ дробоветъ си заедно съ силно увеличения обемъ въздухъ и съответно по-голямо количество отъ неговитъ вредни съставни части, особено прахъ, така че у него вредата може да надвиши ползата. Само планинарътъ може, движейки се въ чистия, безпрашенъ и бездименъ планински въздухъ, да използва само преимуществата на усиленото дишане, безъ да се излага и на вредни последици. При това той продължава своитъ дихателни упражнения не само кратко време, а съ часове, често даже съ дни и недели. Нека всѣки пресметне, колко повече въздухъ е прекаралъ презъ дробоветъ си въ време на последния си излетъ отъ оновова, който е починалъ въ душна стая на миндера, и да поразмисли, колко повече е допринесълъ за пречистване на кръвта си съ всѣко вдишане и издишане въ идеално чистия планински въздухъ, и той ще оцени покрай другитъ голѣми преимущества на планинарството и печалбата отъ него за нашето тѣло.

За да можемъ да преценимъ правилно пжкъ благотворното влияние на планинарството върху сърцето, ние трѣбва да вземемъ предъ видъ различната възраст и различното тѣлосложение на хората. Докато голѣмината на сърцето се увеличава отъ детинство до пълното му развитие дванадесетъ пжти, размѣрътъ на главнитъ артерии пораста само три пжти. Въ юношескитъ години сърцето е сравнително малко, а кръвоноснитъ сждове широки. За да може да пълни артериитъ съ необходимото за изхранване количество кръвъ, сърцето трѣбва да изправи тоя недостатъкъ чрезъ по-усилена работа.

Съвсемъ неволно скача младежътъ бързо по стълбитѣ нагоре и охотно тича следъ изпуснатия трамвай, съ една дума използва всѣки удобенъ случай, да увеличи своето добро разположение чрезъ усиляне работата на сърцето. Но тази напрегната работа на сърцето не бива да отива до пресилване и съ това къмъ увреждане на сърцето, нѣщо което често пжти се случва при гимнастиката и спорта, когато се голянтъ известни постижения, за които играчътъ не винаги е достатъчно добре подготвенъ. При планинарството преминаването границата на собственото можене е почти изключено поради самото му естество. Силни напрежения на сърдечнитѣ мускули тукъ се редуватъ непрекъснато съ почивки, които даватъ възможностъ за нови усилия и по такъвъ начинъ позволяватъ едно постепенно упражнение и развиване на сърцето.

Съ напредването на възрастта и условията за дейността на сърцето се измѣнятъ. То става сравнително по голѣмо и трѣбва съ по-голѣма сила и налѣгане да тика кръвта въ тѣснитѣ сега вече артерии. И тукъ планинарството подпомага отъ една страна необходимото по-силно налѣгане на сърдечнитѣ мускули, като пречи отъ друга страна чрезъ по-честитѣ почивки, които съ напредването на възрастта неволно се чувствуватъ все по-приятно, за прекаленото засилване дейността на сърцето.

Въ тая възраст често работната сила на сърцето бива намалявана значително отъ затлъстяване. Отъ една страна многото подкожна мазнина затруднява кръвообръщението въ подкожнитѣ кървоносни съдове, отъ друга страна затлъстяването въ коремната кухина подига диафрагмата нагоре и затруднява работенето на сърцето. Къмъ това често се прибавя и натрупването на тлъстини непосредствено подъ обвивката на самитѣ сърдечни мускули. Методично грижливо контролирано планинарство и ограничаване поемането на каквито и да било напитки съ най-добритѣ здравословно-гимнастични мѣрки противъ затлъстяване на сърцето и въобще противъ прѣкомѣрна пълнота — по-добри отъ всѣкакви бани.

Работата на сърцето се влияе значително отъ нервната система. Чувството на наслада действа ободрително и заздравително върху хода на сърдечната дейность. Изтъкнатото по-горе богато вдишане на кислородъ, божественото спокойствие въ планинитѣ и тѣхното възвишено величие доставятъ голѣма наслада на нервитѣ ни. И това чувство на наслада дава сила на сърцето за работа, която мнозина планинари не биха очаквали отъ себе си. Отъ всичко това ние виждаме, колко ценно е планинарството за нашитѣ най-важни органи, и колко важна е тъкмо присъщата нему умѣреность и постепенность въ движенията и проявитѣ.

(Изъ Mitteilungen des D. Oe. A. V.)

НА ГРОСГЛОКНЕРЪ

Напразно чакахме цѣлъ день да се оправи времето. Дъждътъ рѣмѣше бавно, но сигурно и не мислеше да престава. Едва надвечеръ небето се поразведри малко и откри предъ жаднитѣ ни погледи вѣнецъ отъ снѣжни върхове, за да се обвие пакъ въ мъгли на сутринята.

Но ние нѣмахме повече време за губене. Пжтътъ ни до тукъ бѣ дълъгъ, а днитѣ за почивка преброени. И на сутринята ние поехме стрѣмната пжтека изъ клека, последвани отъ нашитѣ другари по участъ. Гжста мъгла обвиваше снѣжния гребенъ, когато стигнахме горе. Вѣтрътъ си играеше съ снѣжинкитѣ, въртѣше ги високо изъ мъглата и затрупваше следитѣ ни въ снѣга.

Къмъ обѣдъ ние бѣхме на върха Хоеръ Зонбликъ (Високия Слънчогледъ, 3106 м.) съ хижата Цителхаусъ, която приютява най-високата метеорологична станция въ Тиролъ. Единъ отъ другаритѣ кръсти върха Небелбликъ — Мъглогледъ, защото отъ два дни го гледахме сѣ въ мъгла. Любезниятъ домакинъ на хижата ни разведе и показа разнитѣ уреди на станцията, между които особено интересния слънчомеръ на върха на кулата, който отбѣлѣзваше само 15—20 пълни слънчеви дни въ годината.

Следъ като починахме въ приятната трапезария на хижата и утолихме глада си съ прочутата

туристка грахова чорба, ние се спуснахме по другата страна на върха край хижата Зеебихлхаусъ за Хайлигенблугъ. Тукъ на слизане отъ върха азъ за пръвъ пжтъ минахъ по ледникъ, безъ да подозирамъ това. Едва като наближихме долината, колкото пжти се обърнѣхъ назадъ, азъ виждахъ езика му нацепенъ и налѣзанъ по всички посоки и направления, страхотно надвисналъ надъ пропастьта. Ние минахме ледника високо горе, далечъ отъ страховития му край, дето по нищо не личеше че ходимъ по ледникъ, тъй като тамъ той бѣ покритъ съ дебелъ снѣгъ; само обстоятелството, че петимата туристи бѣхме навързани съ вжже, ни напомняше това.

Слезли вече въ долината, задъ гърба ни Зонбликъ оставаше все тъй потъналъ въ мъгла, а веригата предъ насъ се проясни и ние гадаехме върховетѣ единъ следъ другъ, както тѣ се откриваха предъ очитѣ ни, докато стройната фигура на Гросглокнера (Голѣмия Звънаръ), високо извишаваша се надъ всичко наоколо му, сама тури край на нашитѣ препирни за неговата самоличность.

Хайлигенблугъ — китно селце въ долината на р. Мьолъ — е изходенъ пунктъ за изкачването на Глокнеръ и се състои почти изключително отъ хотели и магазини съ туристически принадлежности и фотографически снимки и картички. Побързахме да посетимъ черквата и гробищата при нея. Въ

тѣхъ почиватъ цѣла редица планинари, загинали по време на излети изъ групата на Глокнера. Между тѣхъ е и графъ Палавичини, чието име носи единъ отъ най-смелитѣ пѣтища за Глокнеръ. Той загиналъ въ снѣжна прѣспа при едно изкачване на върха. Недалечъ отъ него почива младо момиче, убило се както брало еделвайсъ. И ние щехме да почиваме наредъ съ тѣхъ, ако се бѣхме утрепали нейде изъ групата на Глокнера, защото всички загинали тамъ ги свалятъ и ровятъ въ тѣзи окичени съ алпийски рози и еделвайсъ гробища.

Сутринтъта ни изненада хубавъ слънчевъ день. Сърцата ни се свиваха отъ страхъ да го не изпуснемъ, докато се запасимъ съ всичко необходимо за тежкия походъ, що ни предстоеше. Отъ Хайлигенблутъ до хижата Глокнерхаусъ (2143 м.) се отиваше съ автомобилъ, но ние четиримата поехме пеша като използвахме всички пресечки, що свързваха отделни части на широкия пѣтъ. Следъ около три часа пѣтъ започнахме да срѣщаме хора, излезли на разходка около хижата. Тѣ берѣха по поланата край шосето еделвайсъ. Не ми се искаше да повѣрвамъ, че може човѣкъ съ автомобилъ да отиде нѣкъде и да си набере еделвайсъ. Въ мигъ се изви виелица и покри зелената поляна съ снѣгъ. Въпреки това ние все пакъ можехме да откъснемъ по нѣколко стърка отъ бѣлата алпийска звезда и побързахме на подслонъ въ хижата.

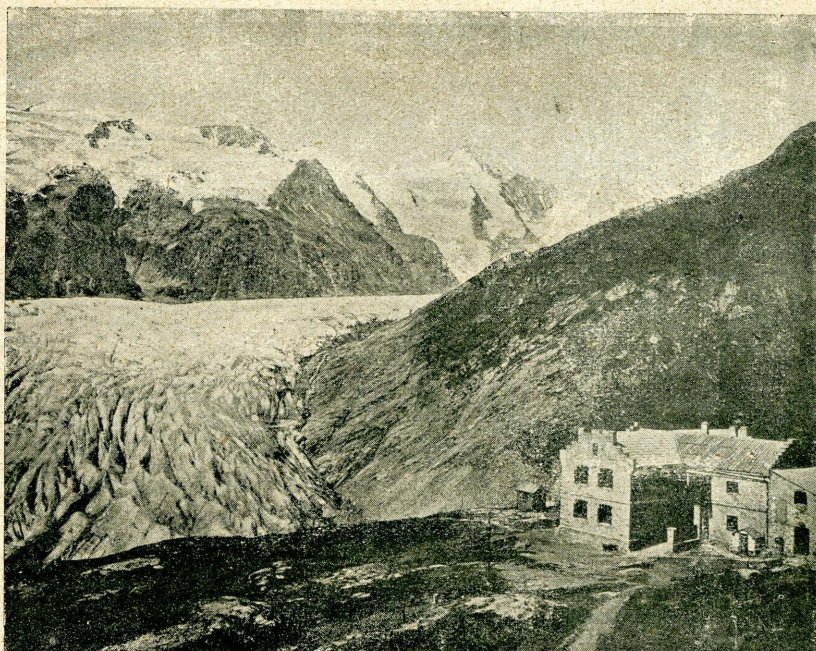
Тамъ гъмжеше отъ хора. Недоляи още нашата супа отъ грахъ нѣкои съобщиха че Глокнеръ се вижда, и въ мигъ голѣмиятъ салонъ се опразни — всички бѣха на верандата и на терасата предъ хижата, за да гледатъ капризния великанъ, който имъ позволяваше по три—четири пѣти на день да го зърнатъ и то по за нѣколко само минути — презъ останалото време той бѣ все начумеренъ и въ мъгли. Отъ терасата има чудно хубавъ изгледъ и къмъ ледника Пастерце, който ни делѣще отъ величавия гребенъ на Глокнера и чийто разцѣфналь езикъ слизаше низко подъ насъ.

На другия день ние искахме да се изкачимъ до Адлерсру, затова побързахме по-нататъкъ за хижата на високата тераса въ скалитѣ (2422 м.), наречена на името на покойния австрийски императоръ Францъ Иосифъ. Тамъ стигнахме пакъ при грозна виелица, която бесня цѣлата вечеръ. Съ моята приятелка г-жа Таперъ спяхме въ една стая, въ която едно легло бѣ заето отъ една друга дама. Кавалеритѣ ни ношуваха въ мѣжкото отделение на матраци. Ние дветѣ решихме заранѣта спокойно да спимъ, докато ни разбудатъ. Поради снѣжната ви-

елица настроението бѣше съвсемъ понижено. И дума не можеше да става за трѣгване по тъмно, както обикновено трѣгватъ тукъ при изкачването на високи върхове.

Отъ дамата, която ношува въ нашата стая разбрахме, че и тя сутринтъта ще отива съ водача си на Адлерсру и Грослокнеръ. И нова надежда стопли сърцата ни — щомъ има и други за Адлерсру, може би ще ни се удаде и при не до тамъ хубаво време да го стигнемъ.

Дълго преди да съмне, нѣкой потропа на прозореца съ планинарското „здравей“! Ние съ моята приятелка въ мигъ скочихме отъ леглата и почнахме съ трескавична бързина да се готвимъ. Понеже стаичката бѣше малка, за третата дама нѣмаше ме-

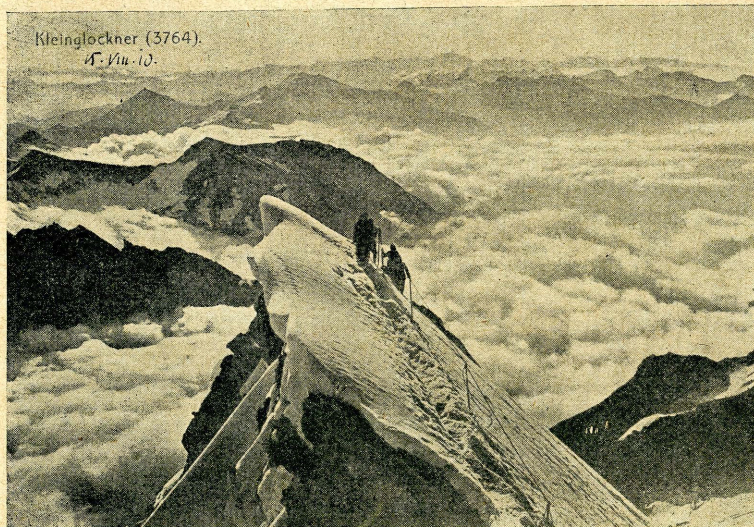

Хижата при Глокнеръ

сто и тя спокойно дочака въ леглото си, докато ние се приготвимъ. После разбрахме, че нейниятъ водачъ тропалъ на прозореца, а нашитѣ кавалери спѣха спокойно нѣкъде — и ние не знаехме де, та да ги събудимъ.

Студтътъ режеше на вѣнъ, но снѣжната виелица бѣ престанала. Времето бѣ спокойно, безброй звезди надничаха отъ небесата. Ние бѣхме отъ първитѣ ранобудници. Скоро хижата се оживи. Всички мѣлчешката обуваха тежкитѣ си обуца, нави- ваха навоитѣ си и пиеха кафе — все се готвеха и никой не трѣгваше. Третата дама отъ нашата стая сѣщо бѣ готова и чакаше своя кавалеръ. А г-жа Таперъ бѣ проникнала вече въ мѣжкото отделение и разбудила нашитѣ хора. Тѣ не разчитали на хубаво време затова и не мислѣли да ставатъ рано. Бѣхме станали два часа преди да се съзори; вече се бѣ съмнало, а ние все още не бѣхме потеглили.

Нѣкой събщи, че двама сж минали вече ледника. Всички погледи се отправиха нататък — две черни точки се движеха изъ моренитѣ на отсрешния брѣгъ. Кога сж се изплѣзали тия двама, никой не бѣ забелѣзалъ. Потеглихме и ние четиримата. Предъ насъ вървѣше познатата ни дама съ другаря си и водача имъ. Когато се надвесихме надъ ледника забелѣзахме една група отъ четирима да тъпчатъ вече по неговата снага. Други четирима се връзваха съ вѣже, следъ тѣхъ потегли групата на дамата, безъ да се връзва, а следъ нея се наредихме и ние четиримата сжщо безъ вѣже. Пастерце е най-голѣмиятъ ледникъ въ източнитѣ Алпи (Тиролъ) и въ долната си часть, дето трѣбваше да го прекосимъ и откритъ. Само тънъкъ пластъ прѣсенъ снѣгъ бѣ

Клайнглокнеръ (3764)

побѣлилъ сега иначе мръсната му снага. Миналитѣ преди насъ групи бѣха утъпкали пжтека по тънкия снѣгъ, който застилаше ледника, и ние спокойно се движехме по нея, внимателно избикаляйки или прескачайки открититѣ му вече пукнатини.

Минаването на ледника трая точно единъ часъ. Стрѣменъ, почти отвесенъ се извишаваше отсрешниятъ брѣгъ на Пастерце и свършваше горе съ тѣсенъ снѣженъ гребенъ. Тѣсна изронена пжтека кривулѣше по едно скалисто ребро между висящи ледници. Следъ два часа катерене по скали ние нагазихме пакъ вѣчния ледъ, тукъ покритъ съ дебелъ пластъ снѣгъ, който затрупваше коварни пукнатини. Това бѣ Хофмановиятъ ледникъ. Всички групи предъ насъ се навързаха съ вѣже. Вързахме се и ние четирима. Зловещи дупки зѣеха между ледоветѣ. Въ тѣхъ ледътъ имаше цвѣта на морската вода и мамѣше окото съ своя кристаленъ блѣсъкъ. Прѣсна пѣртина виеше изкусно около пукнатинитѣ. Деньтъ бѣше спокоенъ, тихъ. Слънцето палѣше съ своитѣ лъчи, а тѣ отражавани отъ снѣга блестѣха ослепително — всички бѣхме съ тъмни очила.

Дълго трая нашиятъ пжтъ по ледника. Предъ насъ и задъ насъ се бѣха нанизали вече много групи. Не се чуваше никакъвъ глѣчъ. Мълчаливо крачеше всѣки, като бѣ отдалъ цѣлото си внимание на вървежа, за да не направи нито една погрѣшна стѣпка. Подхлѣзне ли се нѣкой и пропадне въ нѣкоя пукнатина, другаритѣ му, съ които е вързанъ, ще го извлекатъ. Много мжно е обаче тѣ въ мигъ да забиятъ ледокопкитѣ си и да се задържатъ върху стрѣмната снага на ледника при тоя голѣмъ наклонъ, за да не полетятъ и тѣ следъ него въ пропастьта. Инстинктивно забивате при всѣка стѣпка ледокопката тѣй здраво въ снѣга, че съ трудъ я изтегляте нагоре, а краката ви управлявани отъ съсредоточението на всички душевни сили не правятъ нито една погрѣшна стѣпка.

Височината, стрѣмнината и снѣгътъ правѣха все по-чести спиркитѣ ни за отдишъ. Трѣбаше да позалѣжемъ и стомаситѣ си съ по хапка хлѣбъ и парче шоколатъ. Още бѣхме далечъ отъ хижата на Адлерсру, а до насъ ясно достигаше плясъкътъ отъ изтѣрсването на дюшецитѣ и одеялата. Най-после достигнахме и ние „почивката на орлитѣ“ (Adlersruh 3465 м.), скалисто гнѣздо високо на заледения гребенъ, на който бѣ кацнала хижата „Ерцхерцогъ Иоханъ“. Необятна гледка се откри предъ очитѣ ни на три страни, само на западъ запречваше погледа ни Глокнеръ, около който играеха вече мъглитъ.

Поради честитѣ ни почивки по-опитнитѣ отъ насъ ни бѣха доста изпреварили и нѣкои отъ тѣхъ бѣха вече на пжтъ за Глокнера. Водачитѣ отиваха до върха само съ по единъ туристъ, а това показваше че възкачването на Глокнера не е шега. Малко следъ нашето пристигане въ хижата се върна отъ върха докторътъ, който придружаваше нашата другарка по стая. Окуражена отъ него и тя потегли веднага съ водача си, които току що се бѣ върналъ отъ горе съ другаря й. Потегли за върха съ водача си и една блондинка, младо нежно момиче, за което никога не бихъ повѣрвала, че ще се осмели на такъвъ подвигъ. По-късно узнахъ, че тя била голѣма алпинистка и излетувала въ Алпитѣ по единъ мѣсець всѣко лѣто и всѣка зима.

Сравнително голѣмиятъ брой излетници, които изкачиха още сжщия день върха, ни даде куражъ и ние решихме да се опитаме на другия день, надевайки се сутринтъта да имаме и по-хубаво време. Сега той се криеше постоянно въ мъгла, която навременно слизаше чакъ до хижата. Моята приятелка предумваше мжжа си да не се качва, но като разбра, че той е решилъ да стори това, и тя реши да го последва, за да не би той да се утрепа, а тя да остане жива. Не можахме да ги убедимъ да се качимъ и четиримата заедно съ едно вѣже. А понеже тѣ не се считаха достатѣчно опитни да вървятъ сами

нагоре, трѣбваше да си намерятъ водачъ, който да се съгласи да води и двамата заедно, тъй като тя не пушаше мъжа си самъ въ отделна група, па пакаръ и съ водачъ.

Тъкмо когато се готвѣхме да се приберемъ за спане бѣше вече тъмна нощъ—стана нѣщо необичновено. Подигна се цѣла тревога въ хижата. Отвънъ свирѣха съ трѣба, освѣтяваха съ факли... Току що пристигналь туристъ съобщилъ, че другарьтъ му останаль на половинъ часъ отъ хижата съ премръзнали крака. Следъ като дадохъ сигналъ на пострадалия, че ще получи скоро помощъ, веднага се спуснаха къмъ него съ носилка всички водачи и носачи, които бѣха въ хижата. Тѣ трѣбваше да се редуващ да го снематъ на носилка до по-долната хижа, макаръ че той бѣ само на половинъ часъ отъ нашата, защото съ него не бѣ възможно да се катерятъ нагоре. Всички бѣхме вънъ отъ хижата. Пътятъ надолу се освѣтяваше отъ горе съ факли. Найсетне отдолу се чу сигналъ, дадохъ знакъ, че пострадалиятъ е намеренъ и ние успокоени отидохме да спимъ.

При това настроение дълго приказваха въ женското отделение за страхотни работи. Една словоохотлива дама, която се хвалѣше презъ деня, че възкачването на върха било играчка, приказваше гърмогласно и не оставяше никого да заспи. А блондинката се бѣ сгушила до г-жа Таперъ и тихичко разправяше какъ водачътъ на бѣбривата дама едва я извлекаль до върха какъ тя пречила тоя день на всички, които имали нещастieto да я срещнатъ по пътя, защото трѣбвало да премръзнатъ да чакатъ, до като водачътъ ѝ я изтегли нагоре или надолу. Друга съседка по легло разправи, какъ преди нѣколко дни единъ планинаръ като минавалъ съ водача си Хофмановия ледникъ, се подхлъзналь и падналь въ пукнатина. Водачътъ му го спасиль, но понеже не билъ добре свързанъ, вжзелътъ на вжжето се затегналь и гърдитъ му били силно притиснати, поради което веднага го отнесли въ болница, дето още лежалъ. Найсетнѣ словоохотливата дама свърши приказкитъ си и всички се унесохме въ сънъ. Уви! бѣбрицата започна така силно да хърка, че цѣла нощъ никой отъ насъ не можа да спи.

Зараньта настроението въ хижата бѣше съвсемъ понижено. Ние бѣхме обвити въ гъста мъгла. Поради нещастния случай отъ вечерьта въ хижата нѣмаше нито единъ водачъ. Слезлитъ вечерьта съ пострадалия до долната хижа още не бѣха се върнали, а и нови не идѣха. Охотници за нагоре имаше малко. Нѣкои потеглиха, като виждаха, че мъглата не се разнася, а времето напредва.

Изведнажъ мъглата отгна и слънчеви лъчи заиграха по снѣжната снага на гребена. Другарьтъ ми и азъ бързо се вързахме съ безкрайно дългото вжже, сложихме котки на краката си, взехме ледокопкитъ и се втурнахме къмъ сияещия връхъ.

Нашитъ приятели ни изпратиха далечъ надъ хижата. Пътятъ ни ставаше все по-стрѣменъ, но ние бързо напредвахме. Около насъ сияеше безпредѣленъ снѣженъ свѣтъ, надъ който величествено стърчаха Гросвенедигеръ и Висбаххорнъ. Стигнахме до подножието на Малкия Глокнеръ. Стрѣмна, почти отвесна стена се изпречи предъ насъ, а въ страни окото не виждаше дъното на пропастьта. Благодарение на изровенитъ въ снѣга стѣпки ние изкатерихме стената безъ голѣмъ трудъ. Въ мигъ сияещиятъ снѣженъ свѣтъ изчезна отъ предъ очитъ ни ние бѣхме пакъ притиснати отъ мъгла.

Гросглокнеръ

Пътятъ ни почна да става при всѣка крачка по-труденъ. Трѣбваше да изкачимъ една стрѣмна гладка заледена скала, която единствена стърчеше срѣдъ снѣговетъ. По нея се люлѣеше разкъсано телено вжже, а подъ нея стрѣмна, почти отвесна прѣспа и се губѣше дълбоко въ мъглата. На долния край на скалата стърчеше забитъ желѣзенъ прътъ, надъ нея имаше други, отъ който висѣше теленото вжже. Качвала съмъ се на безброй много върхове, всѣкога съмъ можала да си пробия пътъ. Но тукъ ни предсоеше нѣщо като че ли не по силитъ ми. Азъ трѣбваше да се увия съ вжжето около

желѣзния прѣтъ подѣ страшната скала, докато моя другарь премине по нея и стигне горния прѣтъ. Подхлѣзне ли се, моя длѣжност бѣ да го задържа и изтегля съ вжжето. Тукъ азъ разбрахъ, че ние си играемъ съ живота, и не смѣхъ да го гледамъ, докато се катерѣше. Когато чухъ гласа му, азъ го видѣхъ вече залостенъ около горния осигурителенъ желѣзенъ колъ. Значи, възможно бѣ да се мине по заледената скала. Уви, въ нея не можеше да се забива ледокопката като въ снѣга. Ледената ѣ кора

Цителхаусъ на Зонбликъ

би представлявала удобенъ пѣтъ, ако бѣ по дебела, а то бѣха едва нѣколко милиметра ледъ, въ който нѣмаше какъ да се забиятъ желѣзните шипове на коткитѣ. Заловя ли се за замръзналото разкъсано телено вжже, въ мигъ ржката ми се плъзга къмъ свободния му край. Азъ обаче не се осланяхъ нито само на теленото вжже, нито само на ледокопката, нито само на коткитѣ до край, ами като разчитахъ на всичкитѣ тия средства едновременно, а най-много на теленото вжже съ което моя другарь ме привличаше малко по-малко нагоре успѣхъ най-после безъ да се подхлѣзна, да се до-

бера до горния прѣтъ и да си отлѣхна. Всичко това не би било тъй страшно, ако проклетото телено вжже не бѣше разкъсано. Следъ тежкото изпитание трудниятъ иначе пѣтъ нагоре не изглеждаше вече страшенъ, и азъ можахъ да ходя по него безъ да се държа за теленото вжже, което никжде вече, лето го имаше, не бѣ скжсано.

Изкачихме Малкия Глокнеръ (3764 м.). Оставаше ни най-страшната частъ отъ пѣтя — прореза между него и Голѣмия Глокнеръ. Тамъ ние чакахме едва ли не половинъ часъ, докато премине една група отъ трима смели, опитни планинари, които водѣха една много неопитна дама съ себе си. Групата слизаше отъ голѣмия Глокнеръ и минаваше къмъ малкия. Когато най-после ги видѣхме задъ гърба си, ние започнахме да се спускаме отъ малкия Глокнеръ къмъ прореза, разбира се не едновременно и двамата. Единиятъ всѣкога стои осигуренъ добре съ вжжето около нѣкоя здрава скала или желѣзенъ прѣтъ, готовъ да се притече на помощъ на другаря си, въ случай че той се подхлѣзне и само когато първиятъ се осигури по сжщия начинъ, напредва и втория къмъ него. Отъ петѣтъ телени вжжета, изопнати едно надъ друго въ прореза между двата Глокнера, само едното се люлѣеше свободно надъ снѣга, а останалитѣ четири бѣха затрупани подъ него. На пръвъ погледъ изглеждаше, че щомъ се залови човѣкъ за вжжето и ще се залюлѣе надъ пропастьта: подъ краката му върви само нѣколко сантиметра широка пѣтека, надъ която вжжето се люшка закрепено ѳ два желѣзни кола, единътъ на малкия, другиятъ на голѣмия Глокнеръ.

Тукъ азъ се осигурихъ добре при кола на малкия Глокнеръ и пусахъ по малко отъ вжжето, за да напредва другарьтъ ми. Той скоро мина отсреща, осигури се при желѣзния прѣтъ на голѣмия Глокнеръ и почна да прибира вжжето, а азъ напредвахъ крачка по крачка, като се държахъ за теленото вжже. За мое голѣмо очудване то съвсемъ не се залюлѣе съ менъ надъ пропастьта, за която и днесъ нѣмамъ идея защото я минахъ въ непрогледна мъгла. Но при хубаво време минаването на прореза трѣба да е нѣщо шеметно: отъ дветѣ му страни се спусчатъ стрѣмно, почти отвесно надолу къмъ ледниците на повече отъ хиляда метра дълбочина снѣжни прѣспи и заледени скали.

Ние бѣхме вече на голѣмия Глокнеръ. Тамъ трѣбаше да изкатеримъ пакъ едно деликатно мѣсто въ заледени стрѣмни скали, но вече не тъй страшно, както скалата на малкия Глокнеръ, па и добре осигурено съ телено вжже, което тукъ никжде не бѣше скжсано. Надъ него вече пѣтътъ макаръ и много стрѣменъ, не бѣ особено труденъ, а и не оставаше вече много. Гордиятъ връхъ (3798 м.) обаче не ни позволи да надзърнемъ отъ него още веднажъ надъ ледения свѣтъ и ние бързо го напуснахме. Слиза-

нето вървеше отъ начало все тъй бавно, както и изкачването. Много мѣста на слизание бѣха по-мѣчни, отколкото на изкачване. Въобще трѣбаше да бждемъ и сега много внимателни и предпазливи. Въ това отношение мъглата, която изпълняше дълбочинитѣ подъ насъ и затуляше отъ очитѣ ни страхотното, що ни заобикаляше, ни бѣ незвана помощница.

Когато слизайки отъ Малкия Глокнеръ се навесихме надъ страшната скала, ние имяхме нещастieto още веднажъ да чакаме тримата смели планинари, докато свалятъ своята безпомощна дама по това изложено мѣсто. Тукъ мойтъ другаръ се осигури при горния желѣзенъ прѣтъ и пушаше по-малко отъ вжжето, а азъ слизахъ по замръзналата скала и за мое удивление сега и шиповетѣ на коткитѣ се задържаха върху скалата и ледокопката се закрепяше за моментъ. Вероятно ледтъ се бѣше малко поразмекналъ и позволяваше на шиповетѣ да се залавятъ по-добре въ него. Следъ като азъ се осигурихъ при долния желѣзенъ колъ, другарѣтъ ми праметна вжжето около горния; азъ пушахъ по малко отъ моя край, който бѣхъ навила около долния прѣтъ и той се спуснаше предпазливо, стѣпка по стѣпка по скалата, сега азъ все имяхъ куража да наблюдавамъ неговитѣ движения. Слѣзълъ долу на сигурно мѣсто той се отвърза, за да освободи единия край на вжжето, и дърпайки го отъ къмъ другия край той го изтегли отъ горния прѣтъ, свърза се отново и ние смело се спуснахме надолу по голѣмия наклонъ, който следъ заледената скала не бѣше вече тъй труденъ.

Скоро ние оставихме задъ гърба си стрѣмната снѣжна стена на Малкия Глокнеръ и смело закрачихме по вече по-слабо наклонения гребенъ къмъ хижата. Насреща ни се зададе самъ туристъ. Азъ го помислихъ за много глупавъ човѣкъ, ако мисли да се качи на Глокнера съвсемъ самъ, както бѣше безъ ледокопка, безъ котки и безъ вжже. Но той протегна къмъ насъ ръцѣ и азъ познахъ нашия приятелъ, който съ жена си наблюдавалъ цѣлото наше изкачване, докато ни скрила отъ погледитѣ имъ мъглата. Следъ малко се показа и г-жа Таперъ и въ най-весело настроение ние стигнахме хижата.

Не можехме да почиваме дълго на Адлерсру защото трѣбаше да мислимъ за слизание. При такова време — мъглата ставаше все по-гѣста — все бѣше по-добре да вървимъ повече групи заедно. Нашиятъ приятели се бѣла отказали отъ върха, по липса на свободенъ водачъ.

Нареди се дълга върволица планинари, навързани на групи по двама, трима или четирима. Вързахме се и ние четиримата съ нашето вжже и се наредихме въ безконечната верига. Всички запѣха тиха, дивна пѣсенъ, чийто тонове странно отекваха въ царствената самота на забуления въ мъ-

гли снѣженъ свѣтъ. Скоро пѣсенъта заглъхна и настѣпи гробно мълчание — ние бѣхме вече върху Хофмановия ледникъ. Стѣпка по стѣпка напредваше върволицата. Отъ дветѣ ни страни пукнатинитѣ на ледника зѣхаа страхотно презъ мъглата. Дойде пакъ време, когато всички душевни сили се съсредоточиха да направляватъ краката въ правъ и сигуренъ ходъ.

По желание на другаритѣ ние продължавахме да вървимъ навързани и по стрѣмната пѣтека въ скалитѣ. Азъ бѣхъ въ ужасъ отъ тая разпоредба. За нѣколко дена азъ бѣхъ разбрала значението на вжжето. Тукъ въ скалитѣ, дѣто всѣки можеше самъ да се движи, то само ми пречеше и по-скоро ме плашеше, да не би, ако се подхлъзне нѣкой, да повлече всички ни следъ себе си.

Въпреки моя ужасъ ние извървяхме скалитѣ

Цель амъ Зее

благополучно и нагазихме въ голѣмия Пастерце. Широко и спокоенъ се разтила той въ тази си частъ, но душевното напрежение не преставаше, защото знаехме, че все още сме на ледникъ, отъ всѣка пукнатина на който ни се хили смъртъта. Сега ледникътъ бѣ прошаренъ отъ много пѣтеки и ние вървяхме ту по една, ту по друга. Върѣдъ непрогледната мъгла нашиятъ пѣтъ изглеждаше безконечно дълъгъ. Внезапно гръмна пакъ пѣсенъта, която бѣ заглъхнала, когато напушахме гребена. А това бѣ сигуренъ признакъ, че първитѣ групи сж минали вече ледника и нагазили въ моренитѣ. Скоро и ние почувствахме подъ краката си твърда земя и си отдохнахме отъ тежкия пѣтъ. Дълго още следъ това главата ми бѣ като стегната въ обръчъ отъ напреженията презъ деня.

Сега въ хижата на Францъ Йозефсхое имаше мѣсто, колкото искате. Повечето отъ излетничитѣ минаваха и продължаваха къмъ Глокнерхаусъ, а нѣкои и за Хайлигенблумъ, отекчени отъ сърдитото време. Ние не бързахме, а искахме и да си отпочинеме добре, защото на другия денъ трѣбаше да прехвърлимъ отсамния гребенъ къмъ северъ, тоя

пжтъ презъ прочутата Пфандлшарте. Пфандлшарте е много посещаванъ, слабо заледеенъ проходъ отъ който се откриватъ вълшебни гледки на северъ и особено на югъ. Затова той се минава обикновено въ обратна посока. Пжтътъ отъ височината до Глокнерхаусъ трѣбва да е цѣла алпийска симфония — разбира се при хубаво време.

Ние нѣмахме това щастие. Утрото бѣ нахмушено и никакъ не мамѣше за излетъ. Ние излезохме едва ли не последни отъ хижата. Навънъ рѣмѣше кротко, навремени подухваше хубавъ вѣтрецъ. Едва поели отъ Глокнерхаусъ нагоре джжтъ се обърна на снѣгъ и следъ малко потнахме въ непроницаема мъгла. Отъ Глокнерхаусъ групата ни се бѣ увеличила съ още двама души. Пжтеката бѣ добре набелѣзана съ червена боя по камънитѣ, по-горе и съ купчинки камъни, забити колове и др. и ние не се отклонихме отъ нея въпреки непрогледната мъгла.

Когато се надвесихме надъ ледника, скатътъ стана извънредно стрѣменъ и белѣзитѣ изведнажъ се загубиха. Низко подъ насъ чухме гласове. На нашия зовъ отъ горе тѣ ни повикаха и сочеха пжтя къмъ тѣхъ. Ние не виждахме още никого, но все пакъ трѣгнахме къмъ тѣхъ. Скоро забелѣзахме отделни групи, насочили се къмъ ътсрешния брѣгъ на ледника и край него на горе. Пакъ се наниза цѣла върволица излетници. Мъглата ставаше все по-гжста. Ние не виждахме кжде вървимъ и постоянно се събаряхме изъ камънацитѣ на морената и по брѣга.

Когато приближихме превала подигна се грозна снѣжна буря. Ледени игли бодѣха въ очитѣ и свирепиятъ вѣтеръ не ни позволяваше да дишаме. Едва кога превалихме отъ другата страна, можахме да си поотдѣхнемъ. Но тамъ снѣгътъ се сипѣше съ неимовѣрна бързина и затрупваше следитѣ следъ всѣкиго. Взямахме на бързо по залъкъ хлѣбъ и по-

бързахме да догонимъ преднитѣ групи, за да не ровимъ нова пѣртина. Тукъ вървѣхме по къмъ средата на ледника и често трѣбваше да прескачаме половинметрови пукнатини. Първоходциитѣ се бѣха вързали съ вжже и изпитваха внимателно пжтя. Макаръ и малъкъ, ледника имаше доста пукнатини, които прѣсно-навалелия снѣгъ бѣ успѣлъ да затули. Това забавяше слизането и често трѣбваше да спираме и чакаме, до като се намери бродъ.

Радостни викове поздравиха една група излетници, която идеше на среща ни. По нейнитѣ следи ние можахме да напредваме по-бърже и скоро стигнахме края на ледника. Следъ малко престана и снѣгътъ и мъглата почна да се разнася. Следъ ледения свѣтъ, изъ който се бѣхме движили нѣколко дена, очитѣ ни се радваха вече на свежата зелена долина, въ горния край на която бѣ кацнала на една осеяна съ алпийски рози тераса хижата-хотелъ Траунер-Алпе, дето ние останахме да ношуваме.

На сутринята ние бѣхме възнаградени за нашето търпение. Слънцето ни погали още веднажъ на сбогуване съ алпийския свѣтъ и осия съ пълень блясъкъ снѣжнитѣ великани, които мъглата тѣй ревниво криеше отъ насъ вчера, когато бѣхме близу до тѣхъ. Отъ долината ние можехме да схванемъ грамадната височина, отъ която се бѣхме спуснали и да се порадваме на вълшебния Висбаххорнъ, който ни остана една неизпълнена мечта.

Следъ обѣдъ ние вече бѣхме въ Цел-ам-Зее, катаехме се съ лодка въ езерото и се любувахме на китнитѣ му брѣгове, надъ които като гирлянди се надвесваха редица планини и оглеждаха модритѣ си снѣжни чела въ тихитѣ му води, а въ прореза между тѣхъ, далечъ на югъ блестѣха въ вечерната мрежавина съпжтницитѣ на Глокнера, изпращайки ни последния си поздравъ.

В. Гр-ва.

ЗАЩО СЕ КАЧВАТЕ, КОГАТО ЩЕ ТРѢБВА ДА СЛЕЗЕТЕ?

отъ Л. ДЖАМОЛИ.

Колко често се отправя тоя въпросъ на планинаритѣ! Единствениятъ отговоръ би билъ, да поканимъ тѣзи, които ни го задаватъ, да ни придружатъ „тамъ горе“, да преживеятъ съ насъ тия часове на мълчание, които ние обичаме да прекарваме въ недрата на нашитѣ любими планини.

Но ние бихме могли отъ своя страна да ги попитаемъ: защо отивате да се разхождате, щомъ като ще трѣбва да се върнете да си легнете?!

Наистина за тѣзи, които не могатъ да отидатъ тамъ, кждето ние отиваме, равнината предлага толкова природни хубости, че тѣ сж достатѣчни да ги задоволятъ. Всѣкжде природата е хубава. Но ако ние

искаме да отидеме по-далечъ и по-високо, и да прибавимъ къмъ хубоститѣ на равнинитѣ тѣзи на планината това е защото тамъ нашата наслада е по-голѣма и много по-здрава.

Ние се искачваме да търсимъ въ небеснитѣ висини една пълна свобода и никое зрелище не е въ състояние да замени чувствата, които ние изпитваме тамъ горе. Ние отиваме тамъ да съзерцаваме по-отблизу ония великани, които съчетаватъ въ своята архитектура всички стилове съ една елегантность на форма, на линии, на цвѣтове и въ пропорции, съ каквата никой паметникъ, издигнатъ отъ човѣка, не може да се сравни. Гениални художници сж съз-

дали удивителни произведения на изкуството, но какво сж тѣзи произведения въ сравнение съ творенията на създателя!

Преди да почнемъ да се качваме, ние използваме като васъ прашния пѣтъ, който напускаме съ удоволствие за да поемемъ пѣтеката, кривуличаща между цвѣтя въ скалитѣ. И тогава предъ насъ се открива необятна природна картина въ чистия въздухъ, въ истинско освѣтление, съ своитѣ краски, своята душа и своята истина.

Ние виждаме да се ниже едно безкрайно разнообразие отъ цвѣтя съ много по-живи краски отколкото краснитѣ на цвѣттята въ равнината, и ние се удивляваме на живописни жилища, чиито обитатели сж запазили своитѣ чисти, непоковарни нрави. Ние можемъ да съзерцаваме скалиститѣ блокове, които отъ вѣкове слизатъ отъ височината за да запълнятъ и моделиратъ удивително долините, безъ да могатъ да спратъ потоцитѣ, които си пробиватъ пѣтъ презъ всички препятствия.

Ние се изкачваме да пребродимъ тайнственитѣ гори, да нагазимъ безкрайния алпийски килимъ, дето дрънкането на звънциѣта на стадата се прекъсва отъ тряска на преспитѣ. А близо до вѣчнитѣ снѣгове хвъркатъ невидими птички подъ едно почисто небе. Нашитѣ пѣсни се сливатъ съ своето ехо, израства единъ новъ святъ, чудно стилизиранъ отъ каприза на природата.

Вие още сте далечъ отъ цѣлѣта, но това очарование е достатъчно да ви победи, васъ, които ни питате защо се качваме,

Незабѣлзано ние стигнахме на върха, отъ дето гледката е така великолепна и така изненадва, че човѣкъ забравя всичко друго.

Колко хилядолѣтия сж минали презъ тоя каменъ тронъ съ спомени и ледени страни?

На тоя свидетель, изваянъ отъ елементитѣ предъ края на безкрайността, човѣкъ се чувствува толкова малкъ, но и толкова порасълъ физически и морално, че не му се иска да слезе отъ тамъ. Замамяни вие вече не ни питате, защо се качваме?

Ние се качваме . . . за да забравиме за нѣколко часа сжществуването си долу, което въпреки дълга ни мжчи, страдае и умира въ единъ мораленъ безпорядкъ,

Ние се качваме да търсиме истинския божи храмъ, необходимото за съзерцание усамотение, да изгонимъ лѣжата за да направимъ мѣсто на истината, и колкото по-високо се издигаме, толкова повече възвишаваме душата си.

Ние се изкачваме, за да бждемъ по близо до това, което обичаме, да намеримъ въ усилието една нова сила, една утѣха, едно здраво вълнение, развило се въ мълчанието.

Съ топлината, която ни оставатъ следитѣ на тѣзи блага, пропити отъ свѣтлина, ние слизаемъ въ равнината, щастливи, че сме имали възможността да ви покажемъ малко отъ тая ведрa красота, овладѣни отъ вѣчния блѣсъкъ на хубави чувства.

Изъ L'Echo des Alpes.

КНИЖНИНА

Anleitung zum Kartenlesen im Hochgebirge von J. Moriggl (упѣтване за четене на карти въ планината отъ Йосефъ Мoriggl, Мюнхенъ, 1925 г. стр. 102). — Получи се въ редакцията новото издание на известното *упѣтване* на П. Мoriggl за четене на карти въ планината, издадено отъ Германо-австрийското алпийско дружество. То е съставено изключително съ огледъ на нуждитѣ на туриста. Следъ едно кратко въведение, въ което обяснява целѣта на картитѣ и тяхнитѣ видове, авторътъ ни запознава въ първата глава съ начинитѣ и средствата за изобразяване на земнитѣ форми на книга (чертици, точки, хоризонтални, косо освѣтление). Въ втората глава той излага подробно, какъ се предаватъ — разнитѣ видове на терена: скали, сипеи, ледници, прѣспи, води (рѣки, поточета, езера, водопади, извори), растителност (гори, пасбища), творения на човѣка (пѣтища желѣзници и други сжобщителни средства, граници, постройките и др.). По-нататкъ въ една третя глава авторътъ ни обяснява мѣрките и мѣреното (пространенъ мащабъ, височини), а въ свързка съ това и какъ става пресмѣтането на нужното за изминаване на известно разстояние време. Четвъртата глава е посветена на ориентирането по картата, следъ което следватъ въ последната, пета, глава редъ упражнения въ четенето на карти: проследяване на пѣтя между известни пунктове намиране най-удобния или най-лекия пѣтъ до известния връхъ, хижа, проходъ и пр. и опредѣляне нужнитѣ за достигането му време и други подобни. Въ осемъ подробни и съ необходимитѣ разсжждения и предположения разработени примери авторътъ проследява по приложени образци (изрезки) отъ действителни карти всички възможни случаи и положения и разрешава всички мыслими задачи въ четенето на планински карти. Езикътъ му е лекъ, ясенъ и изразителенъ, съ умѣстни подчертавания и изтъкване на по-важнитѣ работи. Къмъ книгата сж приложени въ отделна тедратка нагледни образци отъ разнитѣ начини за изобразяване на земнитѣ форми и около десетина изрезки отъ разнитѣ (почти всички) видове карти, които улесняватъ извънредно много четенето на книгата и усвояването на материята. За сериозния туристъ, който не се задоволява да върви по утъпкани пѣтища и да се оставя да го водятъ, а иска да бжде самостоятеленъ и да излетува навсякъде, който въобще търси наслада и радости не само въ достигането на известна точка, но и въ самостоятелното намиране пѣтя презъ непозната мѣстност до известна целъ, тая книжка е едно необходимо и ценно помагалъ. Ние я препорѣчаме горещо на всички другари, които могатъ да се ползватъ отъ нѣмски езикъ, и пожелаваме да излезе по скоро едно подобно упѣтване и на български, та да иматъ възможность всички наши туристи да се посветятъ въ тайнитѣ на четенето на картитѣ.

Черно море, общедостѣпни студии отъ Сава Н. Ивановъ, книга I, Варна, цена 30 лв. За тази интересна и за туриститѣ книжка ще се повърнемъ по-подробно въ следната книжка.

П. —

ВЕСТИ И БЕЛЕЖКИ

Международна изложба на туризма. — Презъ това лѣто (отъ май до октомврий) въ Греноблъ се урежда първо по рода си международно изложение, което има за целъ да манифестира главнитѣ елементи за поминъка на планинскитѣ страни: „бѣлитѣ вжглища“ и туризмътъ. Тя ще даде възможность на всички, които биха прекарвали ваканцията си тамъ, да се запознаятъ съ последнитѣ придобивки, достигнати чрезъ водопаднитѣ инсталации и пренасянето на далечни разстояния енергията на алпийскитѣ потоци, и да си оставятъ ясна представа за възможното сътрудничество на природнитѣ сили и човѣшкия трудъ. Тамъ тѣ ще бждатъ посветени въ тайнственитѣ

процеси на електро-химията и електро-металургията и ще видятъ всевъзможните приложения на електричеството; включително и най-новитъ — безжичния телеграфъ и телефонъ.

Но най-оригиналната частъ отъ изложбата ще бъде тая, която е посветена на туризма и всичко каквото е отъ интересъ за него: излетни центрове, планини, море, рѣки, исторически и преисторически паметници, художествени старини и курйози, бани, курорти, лѣтовища и пр. Подъ ръководството на националното бюро за туризъмъ и съ сътрудничеството на публичните власти, на голѣмитъ туристически дружества и на желѣзнопътните компании се работи усилено за успѣшната уредба на Гренобльското изложение, която ще даде една бележита синтеза на всички клонове на туристическата индустрия. Посещението на изложбата ще бъде отъ особенъ интересъ и за самите туристи, които ще иматъ случая съ отиването си тамъ за многобройни изкачвания и излети въ Дофине и Савойските алпи при голѣми улеснения въ пътуването.

(Изъ *La Montagne*).

Аралатъ. — Английски вестници съобщаватъ, че едно британско дружество проектирало построяването на жпчката желѣзница до върха Аралатъ въ Азия. „Арменска Швейцария“, дето се намира тая планина, се указала много удобна за зименъ спортъ.

(Изъ *Die Alpen*)

Еверестъ. — Споредъ едно съобщение на в. *Cuttia Statesman* г. Кобхопъ, единъ отъ най-добрите английски авиатори, е пристигналъ отъ Калкута въ Дарджилингъ и ще се опита да прехвъркне Монъ Еверестъ. Надѣватъ се, че неговото разузнаване ще даде нѣкои полезни указания за предстоящата нова експедиция къмъ върха на земята.

(Изъ *Die Alpen*).

Въздухоплаването въ услуга на планинарството. — Далечъ отъ това, да може да измѣсти планинарството, аеропланътъ може, както показва следния фактъ, да му принася ценни услуги. Двама алпинисти-геолози съ водача си сж изпитали на дълго това на 17 февруари тази година въ околността на хижата Маринели при превала Села (въ масива на Бернина, югозападна Швейцария). Понеже тия трима планинари не се върнали въ Санктъ Морицъ въ опредѣленъ день, въ селото предполагали съ право, че тѣ ще да сж били обсадени отъ свѣжните бури, които бушували тогава нататъкъ. Предизвестени за това, три военни аероплана полетявайки отъ Дубенъ-дорфъ вземали съ себе си провизии. Тѣ прехвърчали надъ хижата Маринели и скоро открили планинарите на превала. Капитанъ Берчъ се спуска съ аероплана и ловко пуца провизиите недалечъ отъ планинарите, които останали изненадани и трогнати отъ тая помощъ на Провидението. Подкрепили силите си благодарение на падналиа отъ небето колетъ тѣ се върнали още сжщия день въ Понтрезина. А капитанъ Берчъ, минавайки на връщане надъ Санктъ Морицъ, пусналъ едно успокоително известие.

(Изъ *Die Alpen*).

За туристите въ Югославия. — Вътрешното министерство въ Бѣлградъ е издало окръжно, споредъ което чужденци, които искатъ да отидатъ въ Югославия само съ туристическа целъ — да правятъ излети — нѣма нужда да искатъ за това предварително разрешение отъ югославянското министерство на външните работи, а е достатъчно да се обърнатъ за такова къмъ югославянските консулства, които ще имъ даватъ виза за влизане въ страната. Но е необходимо за такива пътници отъ сега нататъкъ и личното представяне и записане предъ административните власти. Тези улеснения важели споредъ едно съобщение на немското планинарско списание *Der Alpenfreund*, за всички чужденци безъ изключение.

* * *

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Софийскиятъ клонъ А. Константиновъ продължава безспирно своята организационна, просвѣтителна и културна дейность.

— Пролѣтното залесяване около хижа „Алеко“, въпреки нейбѣжните мжчнотии, се привърши успѣшно. Залеси се едно пространство отъ около 50 декара. Презъ лѣтото ще се разчисти терена за други 100 декара, които ще се залесятъ презъ есента. Предвижда се уреждането на разсадникъ, съ който ще се улесни извънредно много бъдещата лесовъдна дейность на клона, който е твърдо решенъ да засади минимумъ 1,000 декара и да разхубави и култивира цѣлата околностъ край хижата.

— За по-рационалното използване на хижата презъ ваканционните месеци, настоятелството, по мандатъ отъ общото събрание, реши да открие първата туристическа лѣтна колония за деца на дружествените членове.

— За самообразованието на дружествените членове клонътъ предприема издаването на „Географско — туристическа библиотека“. Първиятъ № отъ нея ще бъде посветенъ на първата люлка на българския туризъмъ — Витоша, съ географско-туристически очеркъ отъ П. Делирадевъ.

— Сжщо за самообразованието на туристите и подпомагане изучаването на Витоша, при хижата ще се уредатъ още:

Една малка ботаническа градина за витошките цвѣти и лѣковити билки и култивиране на други планински породи.

Една петрографска сбирка отъ всички минерали и скали на Витоша.

— Поискано е отъ Министерството на Земледѣлието да открие на хижата планинска метеорологическа станция, която ще има твърде важно научно и практическо значение.

Впоследствие тѣзи скромни за сега научни инициативи биха могли да се доразвиятъ въ пълнъ наученъ институтъ за всестранното проучване на Витоша — една задача, която още чака своето пълно разрешение.

— И тази година дружествените членове трудоваци ще отбиватъ времената си трудова повинность при хижата. Първата смѣна започна работата си отъ 18 май.

— Излетната дейность, временно преустановена, е подновена вече. Всѣки празниченъ день хижата е препълнена отъ гости.

— Работата по пристройките на хижата е тоже започната. Тѣзи дни ще бъде привършенъ и гърмотвода — една предохранителность, належаща за всѣка висока планинска хижа. Съ приходътъ отъ вечеринката на групата „Клекъ“ ще се приготви една сигнална камбана, сжщо така необходима за ориентацията при мъгли, ноще а особено презъ зимно време.

Новъ клонъ въ Егри-дере. На 31 май въ Егри-дере се е образувалъ новъ клонъ отъ Б. Т. Д. наименованъ „Орлови скали“. За клоново настоятелство сж избрани: председателъ Ив. Златкавъ, подпредседателъ Д-ръ В. Христензъ, секр.-касиеръ-домакинъ Ж. Петровъ и съветници П. Тоневъ и Йор. Чаковъ.

Кюстендилския клонъ Осоговецъ е ималъ на 22 май общо събрание. Избрано е ново настоятелство: председателъ Миланъ Киселички, подпредседателъ Стефанъ Чехларовъ, касиеръ-секретаръ Георги Сл. Дюлгеровъ, домакинъ библиотекаръ Михаилъ Хр. Абаджиевъ. Съветници Димитъръ Заховъ, Йор. Захариевъ, Миланъ Ангеловъ.

Врачанския клонъ Веслецъ е ималъ на 10 май редовно общо годишно събрание. Събранието решило: 1. Клона да влезе като колективенъ членъ на Б. Т. Кооперация и запише 10 дѣла: 2. Учреди и откри при клона три фонда: а) фондъ за постройка туристически домъ или хижа, б) излетенъ фондъ и в) съборенъ фондъ. 3. Учреди и образува комитетъ по залесяването, като специално се грижи за довършването на залесяването на Калето, което

се дава от общинския съвет в владение на клона, дето се проектира постройката на туристически домъ. Избрано е и ново настоятелство: председател Асень Мумджиев, подпредседател П. Дограмаджиев, секретар-дописник Т. Дърводълски, касиер Любен П. Николов, домакин-библиотекар Георги Калъпов, съветници Атанас Статков и Ст. Алексиев. Увеселителна комисия: г-ца Надка Пенчева, Гица Димитракева, Невъна Икономова, Йор. Серсемов и Крумъ Кръстенияковъ.

Ловешкия клонъ Стратешъ. Избрано ново настоятелство: председател Н. Стоицевъ, подпредседател Ив. Рачевъ, секретар-касиер Симеонъ А. Хитровъ, домакинъ поручикъ Илиевъ, съветникъ П. Вълчевъ. Въ сжщото събрание отъ 21 май клонъ решилъ да уреди една спалня въ едно отъ училищата за многото туристи, които пътуватъ за Троянския балканъ. На клонъ е отпуснато отъ общината 400 кв. м. въ мѣстността Стратешъ, за постройката на хижа.

Клонъ е решилъ да стане членъ на Б. Т. кооперация и е записалъ 700 лв. деловъ капиталъ. Разгледанъ билъ въпроса за сливането на клоновия фондъ „постройка на хижа“ и този на д-вото „Наука и здраве“ за постройка на лѣтна детска колония, въ която клонъ ще може да уреди своя спалня.

Хасковския клонъ Аида ще има за тази година следното клоново настоятелство: председател Василь Радучевъ, подпредседател Асѣнъ Петровъ, секретаръ Лука Вълчановъ, касиеръ Асѣнъ Атанасовъ, домакин-библиотекаръ Банко Вълчевъ. Съветници: Мара Толова и Милко Георгиевъ.

Общото годишно събрание взело решение да се почне още тази година залесяването на отпуснатото отъ общината мѣсто, а така сжщо и постройката на туристически домъ. Членовѣтъ сж изкопали нужнитъ дупки и по този начинъ е залесено повече отъ половината на мѣстото.

Подписката за събиране суми за постройката на туристически домъ за сега се движи само между членовѣтъ и е достигнала сумата 26,000 лева.

Окр. постоянна комисия е отпуснала за сжщата цѣль 20,000 лева. За сжщия фондъ на 6 априлъ е дадена „Вечеръ на туристически изненади“, която е дала чистъ приходъ 5,700 лв.

Клонъ е построилъ времененъ павилионъ на мѣстото на бждещата хижа, дето е уреденъ и бюфетъ. Благодарение на доброто разположение този павилионъ е станалъ любимо мѣсто на гражданството.

Дупнишкия клонъ Рилски езера въ последното си общо събрание е избрало следното настоятелство: председател Борисъ Г. Икономовъ, подпредседател Д. К. Високолийски, секретаръ Георги Николовъ, касиеръ К. Джермански, домакинъ Станиславъ Младжовъ. Съветници: Агница Коларска, Алекс. Грънчаровъ, Ташко Григоровъ.

Мѣстното археологическо дружество съвмѣстно съ туристическия *Рилски езера* сж свикали събрание за обмисляне начина и средствата за реставрирането на джамията, нѣкогашна църква св. Георги и уреждането и въ музей.

Харманлийския клонъ Родопи въ годишното си събрание отъ 20 априлъ е избралъ следното ново управително тело: председател Св. х. Ивановъ, подпредседател Господинъ Илиевъ, секретаръ Цоко Д. Цокотъ, касиеръ Иванъ Т. Вълчевъ, дописникъ Кирилъ Николовъ, дом.-библиотекаръ Добри Димитровъ. Съветници: Веселина Коларова, Невъна Димитрова, Павлина Георгиева.

Габровския клонъ Узана въ годишното си събрание отъ 2 февруарий е разпрѣделило длжноститъ въ настоятелството както следва: председател Христофоръ Стомяковъ, подпредседател Хр. Врабчевъ, касиеръ Ив. Бакоевъ, секретаръ Колю П. Боневъ, домакинъ Генчо Гунчевъ, съветници Илия Пецовъ и Бончо Кехайовъ.

Споредъ отчета въ края на отчетната година клонъ е бройлъ 153 члена, отъ които 28 членки. Направени сж излети до Габровския манастиръ, по течението на р. Еловица, до Тръвна, до Боженци, в. св. Никола, Търново, до гара Кръстецъ, до Узана и др. Купени сж за клонъ 8 палатки. Приходъ презъ годината 17,974 и толкозъ разходъ.

Долнобански клонъ Ибъръ е бройлъ презъ годината 26 члена. Отъ опредѣленитъ излети презъ лѣтото и есенъта се е състоялъ само — единъ презъ Бистрица — св. Спасъ — по р. Ибъръ. Върлуващитъ разбойнически банди въ околността сж попречили много на излетната дейность. Клонъ се стреми да уреди постоянна галерия отъ снимки отъ близката околность, за да се възбуди по-голямъ интересъ въ обществото.

Сливенския клонъ Българка въ края на отчетната година е бройлъ 83 члена. Презъ годината сж уредени 12 излета до в. Българка, Чаталка, до Равна рѣка, Бѣлитъ кайнаци, Джендемитъ — Кушъ бунаръ, до Ичеренския кантонъ.

Дадена една литературно-музикална вечеръ и устроени две срещи между членовѣтъ.

Новъ клонъ. На Благовѣщение въ красивата мѣстность „Изворитъ“ въ политъ на легендарния Пиринъ 21 граждани и граждани на гр. Разлога сж основали клонъ *Пиринъ* отъ Б. Т. Д. Избрано е и следното настоятелство: председател Борисъ Г. Максимовъ, подпредседател Райна С. Ванева, секретаръ поручикъ Стефанъ Г. Стефановъ, касиеръ Ангелъ Г. Заховъ, домакин-библиотекаръ Коста Скелинъ. Съветници: поручикъ Тотю Стоевъ, Тодоръ Ерсенъ х. Стояновъ и Ив. П. Поповъ.

При самото основаване на клонъ сж събрани повече отъ 500 лева измежду излетниците, а първенеца отъ града г-нъ Благой Максимовъ самъ подарилъ 1500 лева за което е избранъ за дарителенъ членъ на новооснования клонъ. Още сжщия денъ се записали 30 души члена.

Веднага следъ образуването на клонъ е изработена програма за бждещата дейность. Решено е устройване на излети, устройване срещи съ съседнитъ клонове, искание мѣсто отъ общината за *Туристически домъ*, искание помощъ отъ постоянната комисия на Петришкия окръгъ за сжщия домъ, постройка на хижи изъ Пирина, уреждане библиотека, набавяне туристически принадлежности, уреждане сказки и срещи между членовѣтъ, подържане връзки съ културнитъ дружества въ града, издаване пътеводителъ за Разлога и околността му, издаване албумъ съ изгледи, подготвяне добри водачи за членовѣтъ — излетници отъ разнитъ клонове на Б. Т. Д., залесяване мѣстото „Изворитъ“ гдето е основанъ клонъ и подпомагане гражданството по залесяването на хълмоветъ около града.

Пожелаваме на клонъ блѣскава дейность така необходима въ този край, въ този най-дивенъ кжтъ отъ българската родина.

Областна среща въ Ямболъ. На 22 мартъ се състоя областната туристическа среща въ Ямболъ. Присѣтствуваха следнитъ клонове: Бургасъ — 1, Карнобатъ — 14, Стара Загора — 18, Казанлъкъ — 4, Харманлий — 1, Хасково — 3, Ямболъ — 35. Конференцията се занима зъ дисциплината въ работата, изпълнение устава и решенията на съборитъ, проявяване интересъ къмъ по-слабитъ клонове, издаване седмиченъ туристически бюлетинъ, отношенията на дружеството къмъ другитъ организации и разни. По всички тѣзи въпроси се водиха оживени дебати и се взеха съотнитъ решения.

Препоръча се на клоновѣтъ да се групиратъ по райони непринудено споредъ мѣстнитъ условия за да съгласуватъ действията си и всѣко туристическо начинание да бжде реализирано.

Свиленградскиятъ клонъ Куртъ-коле е избралъ ново управително тѣло: председател Александъръ Георгиевъ, подпредседател Михайлъ Димовъ, секретаръ Герасимъ

Дишлиевъ, касиеръ Димитъръ Пънделовъ, домакинъ Владиславъ Петковъ, съветникъ Асенъ Гавраиловъ.

Станимашки клонъ Безово. Отъ отчета на клона се вижда, че презъ 1924 г. клона е броилъ 140 члена отъ които 50 жени. Изправни членове 108. Получаватъ списанието 82 души. Клона е извършилъ празъ отчетния периодъ и следнитъ излети.

1) Зименъ излетъ до хижата подъ „Безово“ два дни.
2) Двудневенъ излетъ на 6 и 7 априлъ до „Вжча“ и обратно.

3. Двудневенъ излетъ на 27 и 28 априлъ до върха „Безово“ и „Гонда вода“ съвмѣстно съ 15 души туристи отъ клона „Сърнена гора“ — Стара-загора.

4. Двудневенъ излетъ съвмѣстно съ Ямболския клонъ на 4 и 5 май до хижата при „Гонда вода“, върха „Безово“, Бачковския манастиръ и обратно

5. 11 май — еднодневенъ излетъ до „Сухото дере“ и „Сухата чешма“.

6) 25 май — еднодневенъ излетъ съ маршрутъ Горни воденъ, манастира „св. Кирикъ“, Лѣсковския пжтъ, Асенова крепость, Станимака

7. 1 юний — еднодневенъ излетъ до село Катунца обратно.

8. 8 юний — петдневенъ груповъ излетъ до „Гонда вода“, „Безово“, „Червената стена“, „Коритарски връхъ“, „Дива вода“ и обратно.

9. 15 юний — еднодневенъ излетъ до „Гонда вода“, „Безово“ и обратно.

10. 22 юний — еднодневенъ груповъ излетъ до мѣстността „Изворитъ“.

11. 22 юний — еднодневенъ груповъ излетъ до „Св. Никола“, „Юртовитъ“ и обратно.

12. 22 юний — еднодневенъ груповъ излетъ съ маршрутъ „Асенова крепость“, Лѣсковския пжтъ, „Равнинитъ“ и обратно.

13. 29 юний — еднодневенъ излетъ съ маршрутъ „Св. Никола“, „Юртовитъ“ и обратно.

14. 6 юлий — еднодневенъ излетъ до „Юртовитъ“ и обратно.

15. 20 юлий — еднодневенъ излетъ до „Св. Кирикъ“ и обратно.

16. 3 августъ — еднодневенъ излетъ до „Св. Кирикъ“ и обратно.

17. 10 августъ — еднодневенъ излетъ до хижата „Иванова нива“ и обратно.

18. 17 августъ — еднодневенъ излетъ до „Вжча“ и обратно.

19. 17 августъ — излетъ до Бачковския манастиръ и обратно съ камионъ.

20. 23 августъ — двудневенъ излетъ до „Св. Илия“, „Гонда вода“, „Безово“ и „Червената стена“ (1504 м.).

21. 2 ноември — еднодневенъ излетъ до „Гонда вода“, „Св. Никола“ и обратно.

22. Ваканционенъ излетъ отъ 10 юлий до 30 августъ 1924 година. Постоянна станция „Стойкитъ“ съ излети до „Широка лжка“, върховетъ „Карлъкъ“ и „Караманджа“, Чиль-тепе, Манастиръ и пр. Вънъ отъ това въ началото на 19 5 г. сж направени два зимни излети:

1. 11 януарий — еднодневенъ излетъ до хижата и обратно.

2. 18 януарий — еднодневенъ излетъ до хижата, „Безово“, „Св. Никола“ и обратно.

Плевенския клонъ Каилъшка долина презъ 1924 година е броилъ 58 члена — 42 мъже и 16 жени. Уредени и изпълнени презъ годината 11 излети, посещавани почти отъ едни и сжи хора. Приходи презъ годината 6564 лв, разходи 4608 лв.

— Отъ началото на настоящата година до сега клона е устроилъ 5 излети до Чернелка, Кайлъка, Майтапитъ и Буковското езеро.

Редакторъ: Ив. Велковъ

Членоветъ на клона ще отбиятъ общинската трудова повинность въ туристическата градина.

Туристическата кооперация продава на всички организирани туристи въ брой, а на кооператоритъ си и на изплащане, ако имъ гарантиратъ двама отъ членоветъ на кооперацията или колективния кооператоръ на който е членъ купувача.

Кооперацията разполага съ следнитъ материяли:

1. Обуца, здрави съ двойни гънове и габари . . .	500 лв.
2. Раници отъ непромукаемъ платъ 60/0 . . .	360 „
3. Раници отъ обикновенъ туристически платъ . . .	250 „
4. Чорапи — гамаши отъ двойна вълна . . .	76 „
5. Чорапи — гамаши отъ тройна вълна . . .	105 „
6. Шапки вълнени зимни — авиаторски . . .	60 „
7. Фанели споредъ тежестъта отъ . . .	200—300 „
8. Рети . . .	60 „
9. Габари туристически . . .	0.25

Въ най-скоро време ще се доставятъ платове, матери и др. Обуцата сж подъ номера отъ 40—46 и трѣбва да се знае кой № се иска за да се изпрати. Може да се правятъ и по поржчка.

Поржкитъ сж изпълняватъ следъ като се внесе и изпрати пълната имъ стойность и 30 лв. за разноска.

Всички суми и поржчки да се изпращатъ и адресиратъ до касиера на Б. Т. Кооперация — Ив. Т. Миневъ, ул. Солунъ 23.

Годишното събрание на кооперацията става на 11 юний.

† **Дѣлчо Илчевъ.** Българското природоизпитателно дружество и българското ентомологическо дружество загубиха на 14 Априлъ въ Араба Конакъ при изпълнение висшия си човѣшки дългъ своя незаменимъ членъ Дѣлчо Илчевъ, началникъ на ентомологическата станция на Н. В. Царя. Човѣкъ съ добра душа, ученъ, идеалистъ и оптимистъ като всѣки, който броди изъ планинитъ и обича природата Илчевъ не малко принесе и за българската наука. Главнитъ негови трудове сж върху: Разпространението на неперудитъ въ България, Тракия и Македония и Мимикрията на много насѣкоми; напоследъкъ покойния бѣ се отдалъ съ биологията на насѣкомитъ и приложно ентимоложки въпроси. Съ неговата ранна и трагична смъртъ Българския Туристъ губи единъ свой сътрудникъ, а ние единъ добъръ другаръ. Миръ на праха му!

Поради последнитъ събития и обявеното военно положение опредѣления за 3—5 май XVIII дружественъ съборъ въ Стара-Загора ще се състои на 12 юлий — Петровъ день.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ. Месечно илюстрирано списание за туризъмъ и родинознание. — Органъ на Българското Туристическо Дружество — Препоръчано отъ Министерството на Народната Просвѣта съ окржжно № 1792 отъ 17 януари 1922 год. Год. XVII (Януарий — Декември 1925 г.) Абонаментъ: за членове на Б. Т. Д. и Ю. Т. С. годишно 10 книжки — 60 лв., за нечленове 70 лв. За чужбина 100 лв. Всичко за списанието да се изпраща до: Редакцията на сп. Български Туристъ, София. ул. Солунъ 23.

Туристи, разпространявайте Български Туристъ!

София — Придворна Печатница — 1925